

CUMHURİYET DÖNEMİNDE SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ'NİN KORUNMASI*

Yakup KAYA**

Görkem Ozan ÖZALP***

ÖZET

Milli Mücadele sürecindeki askeri ve siyasi başarılar sonucunda Ankara Antlaşması ile elde edilen, Türkiye Cumhuriyeti'ne bir ecdad mirası olarak devredilen, yeni Türk devletinin kendi sınırları dışındaki tek vatan toprağı olan Süleyman Şah Türbesi ve onun etrafındaki bir kısım arazinin korunması meselesi Türkiye Cumhuriyeti'nin bir devlet politikası olarak günümüze değin sürdürülmüştür. Cumhuriyet döneminde türbenin bakımı, onarımı ve güvenliğinin sağlanması konularında zaman zaman çeşitli aksaklıkların yaşandığı gözlenmiştir. Diğer taraftan bir Türk eksklavye olan bu vatan toprağının belirli dönemlerde özellikle Suriye tarafından kaynaklanan sorunlar çerçevesinde çeşitli risklerle karşı karşıya kaldığı bir gerçektir. Suriye'nin önce Tabka, sonra da Teşrin Barajı'nı türbeyi tehdit edecek şekilde inşa etmesi üzerine Türk Hükümeti ile Suriye yönetimi karşı karşıya gelmiştir. Bu sorunlar uluslararası hukuk çerçevesinde ilkinde taşıma yöntemi ile ikincisinde ise tahkimat projesinin uygulanmasıyla çözümlenebilmiştir. 2011'de Suriye'deki iç savaşın başlamasından sonra ise Karakozak'ta bulunan Süleyman Şah Türbesi ve Saygı Karakolu bölgedeki terör gruplarının saldırılarına ve tehditlerine açık hale gelmiştir. Türk Hükümeti buna bir önlem olmak bakımından Şah Fırat Operasyonu'na karar vermiş ve Süleyman Şah Türbesi ile Saygı Karakolu Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerçekleştirdiği hareketle 2015'te Türkiye sınırına bitişik Suriye Eşmesi'ne taşınmıştır. Bu askeri hareket Türkiye'de muhalefetin ve çeşitli siyasi çevrelerin tepkisine ve eleştirisine yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Şah Türbesi, Saygı Karakolu, Karakozak, Suriye Eşmesi, Şah Fırat Operasyonu

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi/ SBBF Fakültesi Tarih Bölümü, El-mek: yakupkaya79@gmail.com

*** Araştırmacı Yazar, Necmettin Erbakan Üniversitesi Doktora Öğrencisi, El-mek: ozanozalp@gmail.com

PROTECTION OF THE TOMB OF SULEYMAN SHAH IN THE REPUBLICAN PERIOD

ABSTRACT

The protection issue of Suleiman Shah Tomb and some of its surrounding land which is the only piece of land outside its boundaries of Turkish Republic has continued until today as a state policy of Turkey's Republic. At the same time this land and tomb was obtained with the Ankara Agreement and as a result of military and political successes in the process of national struggle and it has been transferred as a heritage to the Republic of Turkey. From time to time tomb's maintenance, repair and providing security issues has been observed various troubles during the Republican era. It is a fact that this homeland soil which is a Turkish eksklav was faced with various risks by problems caused by the particularly Syria in certain periods. Syrian government was confronted with the Turkish Government due to built firstly Tabka and then Teşrin Dam which would threaten the tomb by Syria. These problems resolved under international law with the implementation of method of transport and the implementation of the project fortifications. In 2011, after the start of the civil war in Syria, Tomb of Suleyman Shah and Respect Police Station in Karakozak has become vulnerable against of attacks and threats by terrorist groups in the region. The Turkish Government has decided the Shah Euphrates Operation to take measures to this events and the Tomb of Suleyman Shah and Respect Police Station was moved to Syrian's Eşme which is the adjacent border of Turkey by Turkish Armed Forces carried out a military operation in 2015. This military action has led to criticisms and reactions of the opposition and various political environment in Turkey

STRUCTURED ABSTRACT

The Tomb of Suleyman Shah, Respect Station and land around these structures which is the firstly 8797 square meters and then approximately 10,000 square meters are the only piece of land outside its boundaries of Turkish Republic. According to international law, this piece of land should be considered as an Turkey's eksklave within Syria's boundry. The tomb of Suleyman Shah was mentioned a Turkish tomb for centuries and in accordance with Article 9 of Ankara Agreement which made with the French on the process of National Struggle has been accepted as a land of the new Turkish government. Firstly including the Treaty of Lausanne, this situation has maintained its legitimacy in the framework of bilateral agreements concluded between France and the Syrian Arab Republic and Turkey.

Issue of Suleyman Shah Tomb's maintenance, repair and protection during the Republican era has been evaluated in a state policy axis. However, from time to time It was observed that the physical conditions of the tomb of Suleyman Shah and the point of supply of needs of soldiers who guard the tomb have been experiencing a variety of problems.

In 1926, the Tomb of Suleyman Shah has also been linked to the Ministry of Education with Law the Number of 677 of Tekke, lodges and

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

doi

shrines issued in 1925. This under the law, Turbedar's fees received from the state for jobs related cleaning of tomb, maintenance and e.t.c. have been cut. Even though Turbedar made various attempts to the Ministries of Interior and Education about this issue, he could not get a result from the correspondence between Ministry of Education, the General Directorate of Foundations and Religious Affairs. However, it was observed that protecting the tomb had been continued by the soldiers who were transferred from Urfa at the first week of each month in 1930s and 1940s.

In the period of Prime Minister Şükrü Saraçoğlu (in 1943) was asked to appoint an antiquities expert staff and guard to the tomb of Suleyman Shah but some changes have been made to the organization because of the unsuitability of staff. As a result of the efforts in this period, the main specialist on staff was constituted and provided a guard for museums and employed a young twenty experts in the field of employment, adding miniature specialist staff and it was made to raise the salary currently staffed with officers. However, in this process also, Staff employment was not provided for the maintenance of the tomb of Suleyman Shah. It was understood from the memories of Refik Halit Karay who is a famous novel and story writer and Antalya deputy Hikmet Turan Dağlıoğlu's speech that was a statements in this regard in the Parliament in 1946 there was significant deficiency related to maintenance, repair and the physical conditions of the tomb in the 1930s and 1940s. The government has allocated a share as a precaution in the 1947 budget of the Ministry of Education and scope of allowance of The General Directorate of Antiquities and Museums to repair the tomb of Suleyman Shah. During this period, due to any repairs was not made, Tomb of Suleyman Shah was also included the other monument list in 1949 repaired as necessary in a hurry. In 1949, due to toward willingness to increase soldiers' salaries protecting the tomb of Suleyman Shah by The Ministry of Interior and decision of the Council of Ministers about ration allowance of a corporal, eight soldiers and a noncommissioned officer serving in the tomb station signed by President İsmet İnönü decided to be increased to 50 pounds. In 1950, it was decided to reopen to public including the Tomb of Suleyman Shah in the Urfa Ja'ber Castle and the tomb of the 19 great Turks in another document signed by President İsmet İnönü with regard to the article on the Ministry of Education. In the early years of the ruling Democratic Party, Konya deputy Saffet Gürol gave a briefing to Prime Minister Adnan Menderes at Parliament after visiting to Syria, Lebanon and Jordan and then Menderes was also asked from Gürol to submit a report on this subject and asked from him to be sent to the Prime Ministry. Gürol has prepared a detailed report related to some problems which were about needing maintenance and repair of Suleyman Shah Tomb, people who work as Türbedar uninformed about the tomb, soldiers had some hardships and what they need and then this report was handed over to the prime minister. For this report, Prime Minister gave the necessary instructions to the Ministry of Defense and Ministry of Foreign Affairs and military representative has reported that tomb was in need of care, as a result of talks with the Turkish embassy of concerned the ministry in Damascus and military representative. In response of the Ministry of Foreign Affairs sent to the prime minister about this issue was stated that detections of Saffet Gürol located in the

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

13-items report of military representative and this issue was about the Ministry of Defense. According to Articles 13 and 14 of minutes signed at the high level meeting held in Aleppo between delegations of Syria and Turkey, honour troops to be sent to the tomb has been adopted replacing seven of every month. According to result of talks between the French mandate Syrian government with the Turkey and considering the terms of the 1921 Ankara Agreement, in 1939 it moved into its second location in front of Ja'ber Castle from the former location of the tomb of Suleyman Shah at Ja'ber Castle. However, in 1973, the Syrian government brought a certain point to Tabqa Dam construction which began in 1966 on the Euphrates River in the region and also mentioned the dam began to fill with water. Against this background, although there have been a temporary diplomatic crisis between the Syrian government and the Turkish side, finally, two sides have reached an agreement under international law and in 1975, tomb and station was transferred to the Karakozak village which is connected to the city of Aleppo and which are 10 km distance to the Akcakale on the eastern bank of the Euphrates and 30 km distance to Sanliurfa. Syria began to build a dam again on 90 km distance to east Aleppo and on the Euphrates. Construction of The Teşrin Dam which is height of 40 meters began in 1991 and was completed in 1999. As in the process of construction of Tabka Dam, again in the process of construction of Teşrin Dam Syria asked to be moved the tomb of Suleyman Shah which is a fully eksklave of Turkey under international treaty law from Karakozak region. In Parliament, Sivas deputy Mehmet Ceylan, has directed to a variety of questions to answer by Foreign Minister Ismail Cem. Mehmet Ceylan wanted an explanation about these questions, which how Teşrin Dam will affect the tomb and which measures has been taken by the government against it. In response to the questions of deputy Mehmet Ceylan, Foreign Minister Ismail Cem stated that the tomb of Suleyman Shah threatened by the waters of the Teşrin dam is being closely monitored by the ministry and provided coordination among related agencies. However, upon insistence on a new relocation of the tomb which determined by the Syrian government in Karakozak by Syrian authorities, a committee created to represent Turkey met to discuss the situation with Syrian officials in Aleppo In 1999. Turkish delegation has criticized the Syrian authorities did not foresee that the tomb would be damaged, due to rising of water of the dam. However, although the Turkish authorities had also demanded financial provide from Syria for damage that occurred after, the Syrian authorities stated that such a situation could not be, due to this land and the tomb entirely belonging to Turkey. Parties came together again in 2000 in Aleppo and the Turkish side, departing from the thesis which tomb would remain in own place, explained the technical details of a designed fortification project to the Syrian authorities. Syrian authorities stated that they knew aware of the historical importance of the tomb and could be realized such a Project by Turks so as not to disrupt Syrian's energy investments. Whereupon Turkish Government authorized the Ministry of Culture on this issue and as a result of meetings held in this regard, the Tomb of Suleyman Shah Fortification Project prepared with providing technical support to the State Water Works, Turkish and Syrian representatives came together in 22 January 2003 and then the Minutes of Fortification Project has signed. With this project, the tomb

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

of Suleyman Shah and Respect station prevented from being affected by the rising waters of the dam and the tomb remained in Karakozak until 2015. Some conditions such as the increasing threat of an armed terrorist group in Karakozak region which located the tomb of Suleyman Shah has pushed the government of Turkey to take new measures. According to this, the tomb of Suleyman Shah was moved to the Eshme of Syria which is almost adjacent to the border of Turkey and expressed as a safer region, result of 'Shah Euphrates Operations' which started at 18:30 o'clock in the evening of February 21, 2015 and ended at 10:12 o'clock in the morning February 22, 2015 with assisted of land and air. This military and strategic action has led to a huge response of the opposition in Turkey. The main opposition and representatives in Turkey sharply criticized the government in a statement after the other. According to the opposition, this action is the tomb of Suleyman Shah left alone, abandonment of the homeland and a major failure.

Key Words: The Tomb of Suleyman Shah, Respect Station, Karakozak Region, Eshme of Syria, Shah Euphrates Operations

Giriş

Süleyman Şah Türbesi ve türbeye mücavir belirli bir toprak parçası, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne devreden Türkiye Selçuklularının ve Osmanlıların bir ata mirası olarak değerlendirilmelidir. Bu vatan parçası Milli Mücadele sürecinde Anadolu'daki milli hareketin askeri ve diplomatik başarılarının bir sonucu olarak Fransızlarla imzalanan Ankara İtilafnamesi'nin 9. Maddesine istinaden yeni Türk devletinin bir toprağı olarak kabul edilmiş, bu durum daha sonra Lozan Antlaşması başta olmak üzere Türkiye-Suriye sınır rejimini belirleyen gerek Fransız manda yönetimi ile gerekse de daha sonra Türkiye ile Suriye yönetimleri arasında yapılan antlaşmalarda geçerli bir hüküm olarak kabul görmüştür. Lozan Antlaşması'nın 8. Maddesinde Türkiye-Suriye sınırı açıkça ortaya konmasına rağmen Süleyman Şah'ın kabri ile ilgili ayrı bir durum buraya eklenmemiştir. Çünkü sınır çizgisi dışındaki bu özel toprak parçası meselesi Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Ankara İtilafnamesi'nde çözümlenmiştir. Lozan Antlaşması'nın tutanakları incelendiğinde Süleyman Şah'ın kabri ile ilgili Türk tarafına Fransızların tanıdığı bu hak, başka sorunların halli noktasında bir argüman olarak değerlendirilmiş ve müzakerelerde bu temel bir referans olarak kullanılmıştır.

Süleyman Şah Türbesi üç ayrı dönemde çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda yer değiştirmiştir. Türbe önce Ca'ber Kalesi'ndeki yerinden alınarak 1939'daki ikinci yerine, daha sonra 1975'te Karakozak bölgesine ve nihayetinde de 2015'te Suriye Eşmesi'ne taşınmıştır. Bu çalışmanın esas konusunu türbenin taşınması meselesi teşkil etmemektedir. Bu konu derinlikli bir şekilde başka bir makalede ele alınmış ve belgeler çerçevesinde konu tahlil edilmiştir¹.

Süleyman Şah Türbesi, Saygı Karakolu ve türbenin etrafındaki belirli bir toprak parçası Türkiye'nin Suriye sınırları içerisindeki bir eksklavı olarak değerlendirilmelidir. Bu durum Ankara Antlaşması'ndan başlamak üzere daha sonra taraflar arasındaki ikili antlaşmalarda da aynen teyit edile gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu toprak üzerinde egemenlik hakkı uluslararası hukuk ekseninde devam etmektedir.

¹ Bu konuda ayrıntılı bir araştırma için bkz. Yakup Kaya, Görkem Ozan Özalp, "Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin Taşınması Sorunu", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/5 Spring 2015, p. 245-266.

Yeni Türk Devletinin teşekkülünden itibaren Süleyman Şah Türbesi'nin bakımı, onarımı ve korunması hususlarında hükümetler hassasiyet göstermiştir. Ancak belirli dönemlerde türbenin fiziki koşulları başta olmak üzere türbeyi korumakla görevli askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması ekseninde beliren çeşitli sorunların çözümü noktasında bazı aksaklıkların yaşandığı gözlenmiştir. Bu çalışmada Süleyman Şah Türbesi'nin ve Saygı Karakolu'nun Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren korunması ve gözetilmesi çerçevesinde hükümetlerin ortaya koyduğu çabaların hangi ölçüde gerçekleştiği, bu gayretlerin bir devlet politikası olarak nasıl ön plana çıkarılmaya çalışıldığı, Suriye yönetiminin Fırat Nehri üzerinde kurduğu Tabka ve Teşrin Barajları ile Süleyman Şah Türbesi'nin konumunun ne olduğu ve en sonunda da 2011'de Suriye'de başlayan iç savaşın artarak devam etmesi sonucunda terör tehdidine karşı gerçekleştirilen Şah Fırat Operasyonu ile türbenin ve karakolun yer değiştirmesi hadisesinin yankıları ile Cumhuriyet dönemi boyunca önemli bir dış politik unsur olma özelliğini sürdüren türbeyle ilgili Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin aldığı kararlar ve önlemler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

1- Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Sonrasında Türbenin ve Türbedarın Durumu

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'nin Avrupa'ya intibakı sürecinde birçok yeni kanun çıkarılmıştır. Saltanatla yönetilen bir devlet artık Cumhuriyet rejimi ile yönetilmeye başlanmış, bununla beraber bazı kanunlarda değişikliğe gidilmiştir. Bu çerçevede 30 Kasım 1925'te çıkarılan ve 13 Aralık 1925 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 677 numaralı "Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Birtakım Unvanların İlgasına Dair Kanun" ülkedeki tüm türbelerin kapatılmasına neden olmuştur. Kanun metni şu şekildedir:

Madde 1 – Türkiye Cumhuriyeti dahilinde gerek vakıf suretiyle gerek mülk olarak şeyhinin taht-ı tasarrufunda gerek suveri aharla tesis edilmiş bulunan bilumum tekkeler ve zaviyeler sahiplerinin diğer şekilde hak-ı temellük ve tasarrufları baki kalmak üzere kâmilan sed edilmiştir. Bunlardan usul-ü mevzuası dairesinde filhal cami veya mescit olarak istimal edilenler ipka edilir. Alelumum tarikatlarla şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, nakiplik, halifelik, falcılık, büyüçülük, üfürükçülük ve gaipten haber vermek ve murada kavuşturmak maksadıyla nüshacılık gibi unvan ve sıfatların istimaliyle bu unvan ve sıfatlara ait hizmet ifa ve kisve iktisası memnudur. Türkiye Cumhuriyeti dahilinde salatine ait veya bir tarika ve yahut ceri menfaate müstenit olanlarla bilumum sair türbeler mesdut ve türbedarlıklar mülğadır. Sed edilmiş olan tekke veya zaviyeleri veya türbeleri açanlar ve yahut bunları yeniden ihdas edenler veya ayin-i tarikat icrasına mahsus olarak velev muvakkaten olsa bile yer verenler ve yukarıdaki unvanları taşıyanlar veya bunlara mahsus hidemâti ifa veya kıyafet iktisat eyleyen kimseler üç aydan eksik olmamak üzere hapis ve elli liradan aşağı olmamak üzere ceza-yı nakdile cezalandırılır².

10 Haziran 1949 tarihinde "Şeyhlik, Babalık ve Halifelik gibi mensupları arasında baş mevkiinde bulunanlar altı aydan az olmamak üzere hapis ve 50 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasından başka, bir yıldan aşağı olmamak üzere sürgün cezası ile cezalandırılırlar³." İbaresini bu kanuna eklenmiştir. 1950 yılında kanuna bir madde daha ilave edilerek, "Türbelerden Türk büyüklerine ait olanlarla büyük sanat değeri bulunanlar Kültür Bakanlığınca umuma açılabilir. Bunlara bakım için gerekli memur ve hizmetliler tayin edilir⁴." hükmü getirilmiştir.

1925'te çıkarılan bu kanundan sonra Süleyman Şah Türbesi(Türk Mezarı) 1926 yılında Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır (Özkan, t.y., s.203). Kanunun çıkmasından sonra Süleyman Şah Türbesi'nin türbedarının maaşı kesilmiş ve bundan dolayı türbedar Dâhiliye Vekâleti'ne itirazda bulunmuştur.

² Düstur, Tertip: 3, Cilt: 7, Sayfa: 13.

³ 13.7.1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun geçici 2. maddesiyle sürgün cezası kaldırılmıştır.

⁴ Düstur, Tertip: 3, Cilt: 7, Sayfa: 13.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Bu meyandaki belgede şöyle denilmektedir:

“Dahiliye Vekaleti'nin Baş Vekaleti Celile'ye Süleyman Şah Türbesi Türbedarı Ali Efendinin maaşı hakkındaki 22 Kasım 1931 tarihinde yazdığı resmi yazıda Caber Kalesinde Süleyman Şah Türbesi türbedar ve imam Ali Efendi'nin maaşı Evkaf Umum Müdürlüğüne kat' edildiğinden maaşını kemâfissâbık itasına dair vekalet-i aciziye gönderdiği arzual üzerine keyfiyet Urfa vilayetinden sorulmuştu. Cevaben alınan tahriratta: Mezkûr türbenin Lozan Muahedesi mucibince hükümetimize terk edilerek bir manga jandarmanın da muhafız olarak bulundurulmakta olduğu ve türbedarın idamesi memuriyetinin bir ahitname ile taahhüt edilmiş olması hasebiyle diğer türbelere kıyasen imam ve türbedar maaşının kesilmesi icap etti. Evkaf Umum Müdürlüğü'ne yazıldığı halde cevap alınmadığından lazım gelen teşebbüsatta bulunulması bildirildiğinden keyfiyet Evkaf Müdürlüğüne yazılmıştı. Alınan cevapta tekke, zaviye ve türbelerin bu babdaki kanun-ı mahsus ile sed olunarak muhassasatlarının bütçeden çıkarılmış olmasına binaen Süleyman Şah Türbesi imam Ali Efendi'ye evkaf maaş itasına imkan olmadığı bildirilmiştir⁵.”

6 Aralık 1931'de bu yazı, Evkaf Umûm Müdürlüğü'ne havale edilmiştir. 27 Aralık 1931 tarihli Evkaf Umum Müdürlüğü tarafından Başvekalet-i Celile'ye yazılan cevapta; “Ca'ber Kalesi'ndeki Süleyman Şah Türbesi türbedar ve imam Ali Efendiye maaş tahsisi hakkında Dahiliye Vekaleti Celilesi'nden makam-ı sâmilelerine takdim olunup müdüriyet-i aciziye emir ve havale buyurulan tezkere mütalaa ve tetkik olundu. Tekaya, zevaya ve türbelerin ol babda kanun-ı mahsus ile sed olunarak bunlara ait muhassasatın kâmilen bütçeden çıkarılmış olmasına binaen türbedar Ali Efendiye Evkafça maaş tahsis ve itasına imkan görülmediği maalihtiran arz ve mürsel tezkere iadeten takdim kılınır efendim hazretleri⁶” ifadeleri yer almıştır. Böylelikle resmi yazının sonucu Ali Efendiye maaş tahsis edilemeyeceği yönünde olmuştur. Buradan da bir sonuç alınmayınca sorun Maarif Vekaletine yani Milli Eğitim Bakanlığına havale edilmiştir. Maarif Vekaleti Başvekalet makamına cevaben, “İstanbul ve Bursa'da muhafazası lazım gelen tarihi kıymeti haiz türbe ve mimari binalar için istihdam edilen beçilerin kadroları 1 Temmuz 1930'dan itibaren İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir. Tekke, zevaya ve türbeler 677 numaralı kanunla lağvedildiğinden Ca'ber Kalesi'ndeki Süleyman Şah Türbesi Türbedar Ali Efendi maaşından dolayı 341 tarihli kararnameye göre Diyanet İşleri Riyaseti alakadardır. Vekaletimizce yapılacak bir muamele olmadığını derin hürmetlerimle arz ve iki tezkereyi iadeten takdim ederim efendim⁷” denilmiştir.

Ayın 17'sinde gelen yazı 'Diyanet İşleri Reisliği'ne' ve 18'inde de 'Zat İşlerine' havale edilmiştir⁸. 'Diyanet İşleri Başkanlığı Zat İşleri Müdürlüğü' Diyanet İşleri Reisi adıyla 23 Ocak 1932 tarihinde Başvekalet'e gönderdiği yazıda;

“Hayrat-ı şerife umur ve vezaifimin riyaseti aciliye hini devrinde Urfa Müftülüğününün 15 Ağustos 1924 tarihli tamiratına merbut cetveliyle Urfa Müftülüğünün Mahalli Evkaf idaresinden olup gönderdiği hademe defterine Ca'ber Kalesi'nde meftun Süleyman Şah Türbesinin imamet, müezzinlik Ferruş cilveleri Şeyh Abdullah efendi uhdesinde bulunduğu ve 7 lira vazifesi olduğu görülmekle .....idhal edilmiştir. 1927 senesi türbe ve zaviye umum kanununun hükm-ü mahsubu mucibince Maâbid-i İslâmiye'nin hakiki ihtiyacına göre tefrik ve vezaif ile meşgul olan komisyon; tasfiyeye esas olmak üzere mahallinden celb olunana mufassal malumatlı tasnif cedvelini tetkik

⁵ BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 4.

⁶BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 3.

⁷ BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 2 ve BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 3.

⁸ 1929 yılında yürürlüğe giren 1452 sayılı "Devlet Memurları Maâsatının Tevhid ve Teadülüne Dair Kanun" eki cetvelde bu Müdürlüğün adı "Zât İşleri Müdürlüğü"dür. 29.04.1950 tarihinde yürürlüğe konulan 5634 sayılı "Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki 2800 Sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair 3665 Sayılı Kanuna Ek Kanun" ile de "Zât İşleri, Sicil ve Levazım Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir. <http://www2.diyaret.gov.tr/InsanKaynaklariGenelMudurlugu/Sayfalar/Tarihce.aspx> 03.01.2015/12:00.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

ederken Süleyman Şah Türbesinde ibadet için evsaf-ı meşrûta-yı haiz bir mahal bulunmadığı ve ancak bir Zaviyeden ibaret olup iddaa olduğu gibi cemaatle olmadığı neticesine vararak tesviye edilmekte olan 7 lira vazîfenin vezâif-i fer'îye meyanına nakline karar vermiş ve bu karar iktizasınca mezkur Maaş Hidematı Fer'îye Muhassasatının bütçeden tamamen tay ve tenziline kadar tediye olunmuştur. Bütçedeki tahsisatın hasfî dolayısıyla umum ferî hizmetler eshabı beyanında maaşı kat' olunan Süleyman Şah Türbedarı Şeyh Abdullah Efendi⁹ hakkındaki muktezanın fımabat tayini hususunda Hademe Hayrat vezaif ve muhassasatı Haziran 1931'den itibaren bütçesine naklonulan Evkaf Umum Müdürlüğü'nün alakadar bulunacağı mütalaasıyla mürselüç kıta tezkereyi maattazim iadeten takdim eylerim efendim" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur¹⁰.

Böylelikle türbedar Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan da bir sonuç alamamıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Haziran 1931'den sonra kendi bütçesinden Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sorumlu olduğunu beyan etmişti. Türbedarın bundan sonra ne yaptığı ve konunun akıbetinin tam olarak ne olduğu bilinmemektedir.

1930'lu yıllara gelindiğinde Süleyman Şah Türbesi'ndeki fiziki koşulların iyi bir düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Ünlü roman ve hikaye yazarlarından Refik Halid Karay sürgünde bulunduğu 1929 yılında türbeye uğramış ve Türkiye'ye girmeye yasaklı olduğundan Süleyman Şah Türbesi'ne geldiğinde kendisini Türk topraklarında hissetmiştir. Refik Halid Karay Süleyman Şah Türbesi'nin o dönemdeki durumu ile ilgili gözlemler yapmış ve yazdığı bir güncesinde buna şöyle yer vermiştir: "Türk mezarı" Elcezire ile Şamiye'nin ortasında, Türk hudutlarından uzaktadır; arada çöller, izsiz ve ıssız genişlikler var. Fakat bu bir avuç toprak eskiden Tuna üzerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı bir bucak olarak kalan "Ada Kale" gibi Türkiye arazisinden sayılır...

"Mezar bugün de yerinde, Ca'ber Kalesi'nin minaresi tepesinde ve genel savaşın çalkantısına, bölünmelerine rağmen bu kahramanlar babasının mezarı, kendi milletinden beş silâhli yiğidin elindedir!

Bana keşke sormasanız:

Bu mezar ne haldedir? Bakımlı veya harap mıdır? Ruhânî veya azametli midir?

Örtüsüz sanduka, kırık cam, yıkık kapı, kuş gübresi ve badanasız duvarlar içinde bu acıklı boş vermişliğe bakarken dedim ki: "İnsan dünya üzerinde mezarını belli etmekten çekinmelidir; keşke Süleyman Şah'ın cesedi, katili Fırat'ın elinde kalsa idi..."

Bunu hiç olmazsa, yedi yüz sene sonra en çirkin şekilde göz önüne sermek insafsızlığında bulunmazdı!

Bana sakın sormayınız:

Bu mezar ne haldedir? Türbenin kubbesi nasıl, sandukanın boyu ne kadardır?

Zira size vereceğim cevaplar bir gezginin olağan tasvirlerine benzeyemeyecek... Ben bu mezarı dışından değil, içinden ve içimden seyrettim. Aşiret beyi Süleyman Şah'ın mezarına kurulan kubbe, torunu Kanunî Süleyman'ın Avrupa ve Asya'da kurduğu imparatorluğun göğüdüdür. Sandukası çok uzundu: Ayak tarafı Basra'da ve başı Viyana'da idi. Ve çok genişti: Kafkas dağlarından Atlas dizisine kadar!

⁹ Önceki yazışmalarda imam ve türbedar olarak Ali Efendi olarak bildirilmekte, ancak son yazıda Şeyh Abdullah Efendi ismi geçmektedir Burada bir isim karışıklığı mı, yanlış bir kayıttan doğan bir sorun mu yoksa görev değişikliği mi olduğu konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

¹⁰ BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 1.

Türk Mezarı'nı arşınla ölçecek veya dürbünle görecek adamın burada işi ne? Onu bir fotoğraf filmine aksettirmek veya bir kartpostal parçasına sıkıştırarak... Bu ne hoppalık! Yere serili halıdan veya tavana asılı kandilden ancak ayağının ve burnunun ucundan ötesini göremeyenler söz etsin! Burada asıl seyredilecek şey Süleyman Şah'ın mezarına serdikleri halı değil, onun oğulları tarafından üç dünya kıtası üstünde hükmü yürütülen saltanat fermanı ve asıl bakılacak şey kubbesine astıkları kandil değil, evlâtlarının "Azof" kalesinden "Cezayir sularına" kadar diktikleri yiğitlik bayrağıdır". (Karay, 1982, s.47-51).

2- İnönü Döneminde Türbenin Konumu

1943 yılına gelindiğinde Süleyman Şah Türbesi'ne muhafız ve eski eserler uzmanı olarak personel görevlendirilmek istenmiştir. Ancak kadro teşkilatının uygunsuzluğu nedeniyle bazı değişikliklere gidilmesi gerekmiştir. 6 Ocak 1943'te dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından imzalı Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliği'ne verilen izahatta şöyle denilmektedir: "3056 ve 3885 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif Vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 1142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun değişikliğinin teklifi yapılmıştı. Teklif şu şekildedir: 2530 sayılı kanunla teşkilâtı tesbit edilen müzelerimizin, son yıllarda yapılan kazılarla, tarih ve eski eserlere karşı duyulan alâka ile hizmetleri ve işlerinin ehemmiyeti gittikçe artmış bulunmaktadır. Bu teşkilâtın yüksek bilgili ihtisas elemanlarıyla beslenmesi ve daha verimli bir hale gelmesi için de gerekli tedbirler alınmış, gerek Avrupa'da gerek Ankara Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi'nde müze ve arşiv hizmetleri için lüzumlu mütehassısların yetiştirilmesine çalışılmıştır. Bir taraftan da müzelerimiz hizmet kadrosunun her müzeye göre değil, başka maarif müesseselerinde olduğu gibi ihtiyaç ve mesainin nev'i ve mahiyetine göre vekillikçe tesbit ve tevzi edilmek üzere ihtisas ve umumî hizmet elemanlarına ait ayrı iki kısım olarak küll halinde toplanması da maksada daha uygun görülmüştür. Bu suretle yapılan kadro aynı zamanda karşılık farkı 1942 maarif bütçesiyle temin olunmak üzere kıdemli ve terfi liyakatlı olup en az sekiz yıldan beri aynı maaşı almakta bulunan bazı memurların birer derece terfilerini de temin etmekte ve tarihi anıtlarımız arasında büyük bir önem taşıyan ve bugünkü Türk hudutları dışında Türk tarihinin hususi bir hatırasını yaşatan 'Türk Mezarı' için bir muhafız ve eski sanat zevk ve tarihimizin değer biçilmez eserlerinden olan minyatürlerin iyi muhafazası ve teknik tamirini sağlayacak bir mütehassısla takviyesini mümkün kılmaktadır. Halen tatbik edilmekte bulunan kadronun müsaadesizliği yüzünden maaşla vazifelendirilemeyen ve devlet nam ve hesabına memleket içinde veya dışında yetiştirildikleri için 2919 sayılı kanun gereğince maaş tasarruflarından karşılanmak üzere ücretle stajyer olarak istihdam edilmekte bulunan yirmi gencin, memurluk kıdemlerinden uzun müddet kaybetmemeleri ve mesleklerinden soğumamaları için, tahsil ve ihtisaslarıyla uygun hizmetlerde çalıştırılmak ve yetiştirilmek üzere asistan veya arşivist olarak resmî kadroya alınmalarını mümkün kılmak maksadıyla da yeni teklif edilen kadroya gerekli ilâveler yapılmış bulunmaktadır. Bunların ücret karşılıkları esasen bütçenin maaş tasarruflarından verildiği ve müzeler kadrosunun yüksek tahsilli elemanlara ayrılan hizmetlerinin azlığı dolayısıyla bu kadroda senelik inhilallerin mahdutluğu göz önüne alınarak bu şekilde hareket mütalâa edilmiştir¹¹."

Böylece ayrı ayrı tahsis edilen kadrolar birleştirilmiş ve esas ihtisaslar üzerine kadrolaşmalar yapılmıştır. Kararla birlikte "Müzeler kadrosuna bir muhafız ve bir de minyatür mütehassısı ilâve edilmekle beraber, devlet nam ve hesabına mütehassıs olarak yetiştirilen 20 genç, maaşla görevlendirilmiş ve halen kadroda çalışan az maaşlı memurlardan bazılarının maaşlarına da zam yapılmıştır¹². Aslında bundan sonra "Türk Mezarı" olarak ifade edilen Süleyman Şah Türbesi'ne gerekli personelin ve muhafızın gönderilmesinde de bir engel kalmamıştı.

¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, 24. İnikat, C. XXX, İçtima 4, s. 3.

¹² TBMM Zabıt Ceridesi, 24. İnikat, C. XXX, İçtima 4, s. 6.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ne var ki bu gelişmelere rağmen 1946 yılında Bayındırlık Bakanlığı bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmeler sırasında sözalın Antalya Milletvekili Hikmet Turan Dağlıoğlu, Süleyman Şah Türbesi'nin o zamanki durumundan, “*Meclisimizden rica ediyorum. Ca'ber Kalesi vardır ki, bugün anayurdun sınırları dışındadır. Orada Süleyman Şah'ın bir merkadi vardır. Çocukluğumda görmüştüm. Bugün oralara yanlış bir iskân siyaseti dolayısıyla sürdürdüğümüz Türk ve Arap aşiretleri bunları mukaddes bir ziyaretgâh olarak tavaf ederler. 10 -15 sene evvel buranın tamiri için bir hareket olmuştu. Fakat işittiğime göre bugün burası haraptır. Orası sadece bir türbe, bir merkat değildir, orası aynı zamanda Türk milletinin ebediyete kadar yaşayacak olan bir ruh abidesidir. Onun için ebediyetten ezeliyete kadar yaşayacak olan bir destanı yaratan bu büyük adamın mezarını Türk milletinin şanına yakışacak bir surette tamir edelim*(TBMM Tutanak, 1945, s.385).” sözleriyle bahsetmişve bu çerçevede gerekli önlemlerin alınmasını istemişti.Mecliste büyük bir alkışla destek bulan Dağlıoğlu'nun bu konuşması sonrasında mı bilinmez 1947 yılı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinde Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ödeneğinde Süleyman Şah Türbesi'nin onarımına da bir pay ayrılmıştır.

1946 ve 1947 yıllarının ödeneği şu işlerde kullanılmıştır:

“*Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne genel giderler ödeneği olarak 518 900 lira tahsis edilmiştir.*

1946 yılı ödeneği ile:

Topkapı Sarayı Müzesinde Taht Hazinesi, Çini Hazinesi, Kumaş Salonu, Türk Avanı ve

Çini Salonlariyle Yazı Salonunun hazırlanđı,

Konya Klasik Müzesi şubesinin hazırlanđı,

Bursa'da Yeşiltürbe ile İkinci Murat Evinin ve Murat Türbesiyle Yıldırım eserlerinin,

İstanbul'da Mahmutpaşa, Aşıkpaşazade, Hekimođlu Alipaşa ve Bâlâ Süleymanađa Tür beleriyle Kâtip Çelebi mezarının onarımlarının,

Kastamonu Müzesinin onarımı ile Ankara Mahmutpaşa Bedesteni (Eti Müzesi) onarımının; Atatürk'ün muvakkat kabri olan Etnografya Müzesinin onarımı; Ankara Mahmutpaşa Bedesteni çevresinin kamulaştırılması ve Etnografya Müzesi kat döşemesi onarımının; Silifke'de Korikos Bekçievinin ikmalinin, Edirne Arasta ve Alipaşa çarşılarının ve Diyarbakır Müzesinin onarımıyle Ayasofya Sübyan Mektebi vakfiye anıtlarının onarımının sağlanđı ve ayrıca Eskişehir'de yapılan Yunus Emre anıtı inşasına da yardım edildiği anlaşılmıştır(TBMM Tutanak, 1946, s.180).

1947 de tahsis edilen ödenek ile de Türkiye anıtlarının sayım kütüğüne geçirileceği, Ayasofya Müzesinin kurşun ve paratoner onarımıyle, Kariye Müzesinin ve Konya ve istanbul türbelerinin onarılacağı ve bunlardan başka âcil olarak Bilecik'te Şeyh Edebalı ve Mal Hatun Türbelerinin, Urfa'da Süleyman Şah Türbesinin, Yenişehir'de Şemâki Evinin, Gaziantep'te müze olan Nuri Mehmetpaşa Camiinin, Ahlat Türbelerinin,, Sivas'ta Şems Karaahmet Türbesinin, Erzurum'da Saltık Türbesinin, Yakutiye Medresesi minaresinin, Tire'de Yeşil İmaret Camii'nin, Ankara türbelerinin, Diyarbakır'da Kardeş Burcu'nun, Göynük'te Akşemsettin Türbesi; Sinob'da İsfendiyar burcunun onarımlarının yapılacağı anlaşılmıştır” (TBMM Tutanak, 1946, s.180).

Ancak tamirat yapılmamış olacak ki sonraki yıllarda yeniden oluşturulan listelerde Süleyman Şah Türbesi'nin ismini yeniden görmekteyiz. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1949 yılı bütçesinde müzeler ve anıtlar genel giderleri 480.000 Lira olarak tahsis edilmiş ve bütçeden birçok onarım ve kamulaştırma yapılmıştı. Zaruri onarımlar ve kamulaştırmalar listesi dışında ivedilikle onarım yapılması gerekli anıtlar arasında Süleyman Şah Türbesi' de yer almaktadır. Bu listede

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

zaruri ve kamulaştırılacaklar için gerekli paylar ayrılmış; ancak acele olanlar için bir pay ayrılmamıştı.

1949 yılında acele olarak onarılması gerekli diğer anıtlar listesi şu şekilde belirtilmiştir:

1. Kastamonu türbeleri
2. Kastamonu Kasaba köyü camii minaresi
3. Kayseri Karatay Kervansarayı revakları
4. Tekirdağ Rüstem Paşa Hamamı kamulaştırma ve kurtarma işi
5. Kırşehir Hacı Bektaş Anıtları
6. Niğde'de Akmedrese
7. Seyitgazi Anıtları
8. Manisa Saruhan Türbesi
9. Afyon Gedik Ahmet Paşa Medresesi
10. Ca'ber Kale'de Süleyman Şah Türbesi
11. Afyon'da türbeler ve Eğret Hanı
12. Eğridir Dünder Bey Medresesi
13. Antalya Yivli Minare ve Müze çevresi
14. Bergama Eskülapyon Tiyatrosu
15. İzmir'de çeşme ve Çandarı kalelerinde burçlar
16. Bilecik Şeyh Edebali ve Mal Hatun Türbeleri
17. Eskişehir Mustafa Paşa İmarat ve Kervansarayı
18. Afyon İshaklı Kervansarayı kapısı
19. Erzurum Yakutiye Medresesi minaresi
20. Akşehir Taş Medrese onarımı
21. Akşehir İmarat Camii
22. Tercan eserlerinin takviyesi
23. Eski Malatya Ulu Camii(TBMM Tutanak, 1949, s.845).

11.07.1949 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından Süleyman Şah Türbesi'nde bulunan askerlerimizin maaşlarının artırılması istenmiştir. Buna istinaden Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzalı şu karar çıkarılmıştır: "Sınırlarımızdan yüz kilometre güneyde ve Suriye arazisi dahilinde Ca'ber Kale Jandarma Karakolu'nda bulunan bir gedikli Erbaş (Astsubay), bir onbaşı ve sekiz erin tayin istihkakının elli liraya çıkarılması; İçişleri Bakanlığının 11.07.1949 tarihli ve 14282 sayılı yazısı ve Maliye Bakanlığının 24.08.1949 tarihli ve 13182/345/5097 sayılı mütalaası üzerine, 4370 sayılı kanununun 2'nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 08.09.1949 tarihinde kararlaştırılmıştır¹³."

¹³ BCA, 030.0. 018. 001. 002. 120. 68. 11.

1950 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzalı Türk büyüklerine ait bazı türbelerin açılması hakkındaki Milli Eğitim Bakanlığının 28/3/1950 tarihli ve 70/150/7 sayılı yazısı Bakanlar Kurulunun 30/3/1950 tarihli toplantısında incelenerek, aşağıdaki 19 türbenin, hazırlıkları bittikçe peyderpey umuma açılması, 5566 sayılı kanunun birinci maddesine göre, 30/3/1950 tarihinde karar verilmesiyle 30 Kasım 1925'te çıkarılan 677 kanun numaralı “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Birtakım Unvanların İlgasına Dair Kanun” nedeniyle kapalı olan türbelerin umuma açılmasına izin verilmiştir. İlk defa açılması kararlaştırılan 19 türbenin isimleri şunlardır:

- “1 — Ankara'da Hacıbayram Türbesi
- 2 — Bilecik - Söğüt'te Ertuğrul Gazi Türbesi
- 3 — Bolu - Göynük'te Akşemseddin Türbesi
- 4 — Bursa'da Osman Gazi Türbesi
- 5 — Bursa'da Orhan Gazi Türbesi
- 6 — Bursa'da Çelebi Mehmet Türbesi (Yeşil Türbe)
- 7 — Çanakkale - Gelibolu - Bolayır'da Gazi Süleyman Paşa Türbesi
- 8 — İstanbul'da Fatih Mehmet Türbesi
- 9 — İstanbul'da Yavuz Selim Türbesi
- 10 — İstanbul'da Kanunî Süleyman Türbesi
- 11 — İstanbul'da İkinci Sultan Mahmut Türbesi
- 12 — İstanbul'da Mustafa Reşit Paşa Türbesi
- 13 — İstanbul'da Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi
- 14 — İstanbul'da Mimar Sinan Türbesi
- 15 — İstanbul'da Gazi Osman Paşa Türbesi
- 16 — Kırşehir'de Aşık Paşa Türbesi
- 17 — Konya'da Selçuk Sultanları Türbesi
- 18 — Konya - Akşehir'de Nasrettin Hoca Türbesi
- 19 — Urfa – Ca'ber Kalesi'nde Süleyman Şah Türbesi¹⁴.”

3- Demokrat Parti Döneminde Türbenin Konumu

1950'li yılların başlarında Türk Mezarı bir takım piyadeden oluşan asker tarafından korunmakta ve burada ihtiram nöbeti tutulmaktaydı. Urfa'nın Akçakale ilçesi jandarma komutanlığına bağlı birlik, dokuz er ve bir astsubaydan oluşmaktaydı. Burada görevli muhafız askerlerin yanı sıra bir de türbedar bulunmaktaydı. Burada görevli askerler her ay Urfa'dan gelen yeni askerlerle nöbet değişiminde bulunmakta, erzak ve iye ihtiyaçlarını Urfa'dan karşılamaktaydılar¹⁵.

¹⁴ Resmi Gazete, Sayı 7487, 19.04.1950, Sayfa 18346.

¹⁵ Bu bilgiler için bkz. Sadi Koçaş, “Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı”, *Resimli Tarih Mecmuası*, Sayı 32, Cilt 3, İstanbul 1952 ve Kerim Yund, “Caber Kalesi”, *Hayat Tarih Dergisi*, Yıl 6, Sayı 2, Mart 1970, s. 23.

Demokrat Parti iktidarının başlarında Demokrat Parti Konya Milletvekili Saffet Gürol Suriye, Lübnan ve Ürdün'e yaptığı gezi hakkında Mecliste Başbakan Adnan Menderes'e kısa bir brifing vermiş ve başbakan da detaylı bir rapor halinde gezide müşahede ettiği durumları Saffet Gürol'dan yazmasını istemişti. Saffet Gürol 23.05.1951 tarihinde bir rapor hazırlayarak başbakanın hususi kalemine göndermiştir¹⁶. Konya Milletvekili Saffet Gürol raporunda Süleyman Şah Türbesi hakkında detaylı bilgiler vermiştir.

Raporun birinci maddesinde Saffet Gürol, Süleyman Şah'ın mezarından şöyle bahsetmektedir: *"Urfa'ya takriben 150 kilometre mesafede bulunan Ca'ber Kalesi civarındaki Süleyman Şah merkadinin bulunduğu mahal Lozan Muahedesi'ne göre 2-3 hektar bir araziye tel örgü ile çevrilmek suretiyle Suriye hudutları içindeki Türk toprağı sayılmaktadır. Burada,*

1- Vaktiyle yaptırılan karakol binası tamire muhtaç vaziyettedir.

2-Fersude bir bayrak dalgalanmaktadır.

3- Bir gedikli maiyetindeki 10 kişilik nöbetçi Jandarma erleri, sularını bir saka arabası ile Fırat nehrinden kendileri çekerek getirmektedirler. Civardaki Türk dostu bir Arap köylüsü ara sıra arabaya koşmaları için atını vermektedir.

4- Ne gedikli, ne erlerimiz ve ne de 60 lira ücretli yarı meczup türbedar, kimi ve nereyi beklediklerini bilmemektedirler.

5- Suriye Hükümeti erlerimizi hariçle temas ettirmemek üzere tel örgü yanına bir çadır dikerek iki nöbetçi ikame etmiştir. Erler yalnız su almak üzere Fırat nehrine kadar gidebilmektedirler.

6- Tecrid edilen efrad iki ay müddetle et ve sebzedden mahrum dinlendirilmiş nehir suyu ile yaşamaktadırlar.

7- Merkadin bulunduğu mahal katiyen bir türbe manzarası arz etmeyecek kadar çıplaktır. Ara sıra ziyaretçilerin geldiği türbe ve civarı az bir himmetle memleketimiz için bir propaganda merkezi haline getirilebilir.

a- Bir kuyu açtırmak veya nehirden motorla ve boru ile su nakletmek, hatta elektrikle ışıklandırmak,

b- Merkadin bulunduğu mahalli kudsî bir manzara arz edecek şekilde tefriş etmek,

c- Türbedarı ve iki ay müddetle nöbete gelecek efradı Süleyman Şah hakkında malumatlı kılmak,

d- Karakolu bir radyo ve mümkünse, şifresiz konuşmak şartıyla telsizle techiz etmek

e- Araziyi tel örgü yerine duvarla tahdit etmek ve su meselesi halledilirse, bahçeyi tanzim ederek manzarayı güzelleştirmek ve erlerin sebze ihtiyaçlarını kısmen yerine getirmek,

Bu ecdat makberesini utandırıcı vaziyetten kurtaracaktır, kanaatindeyim¹⁷."

Bu rapor 25.07.1951 tarihinde Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Basri Aktaş tarafından ilgili olan birimlere gönderilmiştir. Süleyman Şah Türbesi ile ilgili olarak Milli Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı gerekli incelemeleri yapmış ve bu yöndeki tespitlerini Başbakanlık Özel Kalem Müdürüne göndermişlerdir. Milli Savunma Bakanlığı tarafından Saffet Gürol'un seyahat raporunun 1. ve 2. maddeleri olan Süleyman Şah Türbesinin durumu, Halep ve Şam'daki Şehitliklerimiz hakkındaki notlar Genelkurmay İstihkâm Dairesi İnşaat gurubuna sorulmuş, bu raporun 3. ve 4. maddesi olan Ürdün ve Beyrut'a Ataşemiliterlik kurulması hakkında bilgi almak

¹⁶ BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 1., BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 6 .

¹⁷ BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 7 , ve BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 8., BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 9.

için de Genelkurmay Haber Başkanlığı'na yazılmış ancak bu konuda Genelkurmay Başkanlığı'ndan yeterli bir cevap alınamamıştır. Konya Milletvekili Saffet Gürol'un seyahati sonrasında Şam Ataşemiliteri ve Şam elçiliği tarafından Milli Savunma ve Dışişleri Bakanlığına haber verilmiş olmalı ki birinci madde olan Süleyman Şah'ın Türbesi'nin bulunduğu Ca'ber Kalesi'nin durumu hakkında malumat, Saffet Gürol'un seyahati sonrasında yazdığı raporun ilgili birimlere ulaşmasından önce 18.01.1951 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından Şam Ataşemiliterliği'ne sorulmuştu. Şam Ataşemiliteri'nin verdiği cevapta “buranın bakımsız olduğu ve tamire muhtaç bulunduğu bildirilmiş ve ilişikteki pusulada yazılı aşağıdaki on üç adet istek ilave edilmiştir¹⁸.”

Süleyman Şah Karakolu ve Ca'ber Kalesi hakkında genel durum ve istekler şunlardır:

Suriye yasak bölge içerisinde.

- 1- Türbe içinde bir halı, iki adet sanduka örtüsü vardır.
- 2- Gerekli mefruşat istenmektedir.
- 3- Karakol binasının içi ve dışı badanaya muhtaçtır.
- 4- Binanın alt katında modern yapılmış olan banyo tesisatı susuzluk yüzünden harap olmuş, çalışmamaktadır.
- 5- Binanın su tesisatı bozulmuştur. Çatıda bulunan depoya su vermek için açılan kuyudan istifade kabil değildir. Erler suyu 1 km. mesafede Fırat nehrinden araba ile hayvansız olarak taşımaktadır. İçme suyu Fırat nehrinden temin edilmektedir.
- 6- Mutfak berbattır. Erler dışarıda kerpiçten çirkin bir mutfak yapmışlardır. Kömür temin edilmemekte ve Urfa'dan odun gönderilmektedir. Mutfak ihtiyacını karşılamak üzere gaz ve gazocağı istenmektedir. Kömür temin edilirse seyyar iki gözlü saç soba istenmektedir.
- 7- Sağlık işleri düzensizdir. Sıhhat eri yoktur. Ameliyat iğnesi olmasına rağmen aspirin, gripin yoktur. Urfa'dan 15 günde bir doktorun gelmesi teklif edilmektedir.
- 8- Haberleşme vasıtası hiç yoktur. Suriye Hükümeti'ne dinleme salahiyeti tanınmak üzere bir telsiz istenmektedir.
- 9- Radyo tamir edilmek üzere gitmiş halen gelmemiştir.
- 10- Türbeyi ziyarete gelenlere ikram edilmek üzere Türk sigarası, kahve ve çay istenmektedir.
- 11- Kale şiddetli rüzgara maruz kaldığından bayrak sık sık yırtılmakta ve dikecek iplik bulunmamaktadır. Yedek 5 adet bayrak istenmektedir.
- 12- Orada bulunan kıta iki ayda bir değişmektedir. Erler ve Gedikli gerçekte türbede kimin yattığını bilmemektedir. Oraya gönderilenlerin bilgilendirilmesi gereklidir¹⁹.

Aynı zamanda Ca'ber Kalesindeki Karakol İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı'na, Türbe ise Milli Eğitim Bakanlığı'na ait olduğundan Şam Ataşemiliteri tarafından sunulan isteklerin yerine getirilmesi için raporun bir sureti 27.03.1951 tarihinde İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarına gönderilmiştir. 03.07.1951 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Türbe için

¹⁸ BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5.

¹⁹ BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 5.

gerekli mefruşatın ve bakımın temin edileceğini bildirmiş, İçişleri Bakanlığında henüz bir cevap alınamamıştır²⁰.

Dışişleri Bakanlığı'nın konuyla ilgili verdiği cevapta Saffet Gürol'un müşahedelerinin, Şam Ataşemiliterliği tarafından gönderilen isteklerin içerisinde mevcut olduğu bildirilmektedir. Ancak karakol binasının tamire muhtaç olduğu noktasında herhangi bir işaretin olmadığından, sadece binanın badanaya ihtiyacı olduğundan bahsedilmektedir²¹ ifadeleri kullanılmaktadır. Bu sayılan eksikler Milli Savunma Bakanlığı'na ilgilendirdiğinden ve esasen Ataşemiliterlik raporu da verilen emir üzerine tanzim edildiğinden Dışişleri Bakanlığı'nca bu konuda yapılacak herhangi bir şeyin olmadığı bildirilmiştir²².

Türkiye ile Irak arasında 24 Şubat 1955 tarihinde imzalanan Karşılıklı İş Birliği Antlaşması'nın tasdikine ait kanun Mecliste görüşülürken İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver Iraklılar ile Türkler arasındaki dostluktan ve tarihi bağlılıktan bahsetmiş ve Muallim Naci'nin Irak hakkında yazdığı şiirden iki üç mısrayı Meclis huzurunda okumuştur:

“Ey Fırat, ey nime-i şattu'larab

Sende mevç ırmakta hem gam hem tarab (Bu şiirin bir noktasında Ca'ber Kalesi'ni ve onun gölgesinde yatan “Süleyman Şah' ı” hatırlıyor)

Kaç Türk var aile kemikleri Irak topraklarında,

Kaç Iraklı var aile kemikleri Türk topraklarında.

Kayıhan Kabilesi, Osmanlı İmparatorluğu,

Osmanlı Hanedanı ne velveleli bir tarih.

Hamdullah Suphi Bey ayrıca bu konuşmasında Süleyman Şah'ın mezarı için ‘Lozan Muahedesi’ne konmuş ayrı bir madde var’ diyerek Süleyman Şah'ı hatırlatmıştır²³.

“1956’da ise Türkiye ile Suriye heyetleri arasında Halep’te yapılan üst seviyede bir toplantıda düzenlenen tutanağın 13.ve 14. maddelerinde türbe için gönderilecek ihtiram kıtasının her ayın yedisinde değiştirilmesi kabul edilmiştir²⁴.”

4- 1960’lardan Günümüze Türbenin Konumu

Süleyman Şah Türbesi Ca'ber Kalesi içerisindeki eski yerinden 1921 Ankara Antlaşması şartları gözetilerek Türkiye ile Arap yönetimleri arasındaki görüşmeler sonucunda Ca'ber Kalesi önlerindeki ikinci yerine 1939 yılında taşınmıştı. Ancak Suriye yönetimi bu bölgede Fırat Nehri üzerinde 1966 yılında başladığı Tabka Barajı inşaatını 1973’te belirli bir noktaya getirmiş ve bu baraj suyla dolmaya başlamıştı. Bu durum karşısında Türk tarafı ile Suriye yönetimi arasında geçici bir diplomatik kriz yaşansa da sonunda iki taraf uluslararası hukuk çerçevesinde bir anlaşmaya varmış ve türbe ile karakol 1975’te Fırat’ın doğu yakasındaki Akçakale’ye 10 km, Şanlıurfa’ya ise 30 km. mesafedeki Halep’e bağlı Karakozak köyüne nakledilmişti²⁵.

Suriye daha sonra Halep’in 90 kilometre doğusunda ve Fırat Nehri üzerinde bir baraj (Teşrin Barajı) daha inşa etmek istemiştir. Fırat Nehri üzerine inşa edilen üçüncü ve altı tane 630

²⁰ BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 4.

²¹ BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 2.

²² BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 2.

²³ TBMM Zabıt Ceridesi, 5. İnikat, C. V, İçtima 1., s. 816.

²⁴ https://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_iliskiler.html, 10. 02. 2015.

²⁵ Süleyman Şah Türbesi'nin Taşınması konusyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yakup KAYA, Görkem Ozan Özalp, a.g.m.,s. 245-266.

MW'lik tirübünlere sahip olan bu barajdan iddialara göre Türkiye'den fazla su akışı olmamasından dolayı beklendiği gibi performans alınamamıştır. Yüksekliği 40 metre olan barajın yapımına 1991 yılında başlanmış ve baraj 1999 yılında tamamlanmıştır. Yine önceki baraj yapımı sürecinde olduğu gibi bu barajın inşası vesilesiyle de Suriye, Türkiye'nin uluslararası antlaşmalara ve hukuka istinaden üzerinde her türlü hakka sahip bulunduğu toprak parçasından türbenin taşınmasını istemiştir. Bu konu ile ilgili Sivas Milletvekili Mehmet Ceylan, Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in yanıtlaması için 30 Haziran 2000 tarihinde verdiği soru önergesinde, Süleyman Şah Türbesi'nin durumu hakkında bilgi vermiş ve bakana çeşitli sorular yöneltmiştir. Verilen soru önergesinde Sivas Milletvekili Mehmet Ceylan, "Suriye toprakları içerisinde Ca'ber Kalesi yakınında bulunan Süleyman Şah Türbesi'nin 20 Ekim 1921 tarihinde Fransa ile yapılan Ankara Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin malı olduğu belirtilmiş ve burada Türk bayrağının dalgalandırılması ve Türk askerinin bulundurulması kabul edilmiştir. Lozan Antlaşması ile de bu hak aynen korunmuştur. Daha sonra 1973 yılında Suriye Devleti Tabka Barajı'nı yapacağını belirterek iki devlet yetkilileri bir araya gelmişler, adı geçen türbenin Halep Karayolu'ndaki Karakozak mevkiine taşınmasına karar verilmiştir ve türbe 1975 yılında taşınmıştır. Daha sonra Suriye Devleti Süleyman Şah Türbesi'ni sular altında bırakacak; Fırat Nehri üzerinde Teşrin Barajı inşaatına başlamış ve inşaatı bitirmiştir. Şu anda su tutmaya başlayan baraj gölünün suları türbeyi yeniden tehdit eder duruma gelmiştir. Eğer kısa bir süre daha müdahale edilmez ise bu ecdat toprağı sular altında kalacaktır. Burası, tahkim edilmesi halinde veya istinat duvarlarının yapılması halinde kurtarılabilir.

Soru:1999 yılından beri yapılan yazışmalarda Suriye Devleti her türlü ikazı yapmış olmasına rağmen, Türkiye Cumhuriyeti Devleti hiçbir netice alıcı işlem yapmamıştır. Bu konuda bakanlığınızın yapmış olduğu çalışmalar ne aşamada?

Soru:Şu ana kadar adı geçen türbenin korunması ile alakalı ne yapılmıştır?"

Bu soru önergesinin cevabı olarak Dışişleri Bakanı İsmail Cem; "Ülkemiz için siyasi, kültürel ve tarihi bakımdan özel öneme sahip Süleyman Şah Türbesi'nin, Suriye tarafından inşa edilen Teşrin Barajı'nın suları tarafından tehdit edilmesine ilişkin konu, Bakanlıkça yakından izlenmekte ve ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanmaktadır"²⁶ demiştir.

Ancak Suriye makamlarının, kendi topraklarında bulunan Süleyman Şah Türbesi'nin yerinin bir kez daha değiştirilmesini gündeme getirmeleri üzerine, ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir heyet, 29 Ekim-1 Kasım 1999 tarihlerinde Halep'e giderek yerinde incelemelerde bulunmuş ve Suriyeli yetkililerle görüşmeler yapmıştır. İncelemelerde, yapımı ileri bir aşamaya ulaşmış bulunan Teşrin Barajı'nın su tutmaya başlaması sonucunda, türbenin su seviyesinin yükselmesinden dolayı etkilenmeye başladığı gözlemlenmiştir. Suların daha da yükselmesiyle sorununun daha büyük önem kazanacağı ve türbe zemininde çöküntü, sızma, nem gibi oluşumlara yol açabileceği anlaşılmıştır. Suriye tarafına, bu sonunun işbirliği içinde çözümlenebileceği ve bu amaçla biran önce ciddi önlemler alınmasının gerektiği ifade edilmiştir. Suriyeli yetkililer cevaben işbirliğine ve yardıma hazır olduklarını, teknik koşullar uygun olursa, türbe'nin yerinde kalmasına da karşı çıkmayacaklarını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili olarak, 25-26 Mart 2000 tarihlerinde Halep'te Suriyeli yetkililerle yeniden bir araya gelinmiştir. Türk heyeti arasında yer alan DSİ yetkilisi tarafından, türbe'nin yerinde kalacağı tezinden hareketle, yapılacak çalışmalar hakkında Suriye tarafına teknik bilgi verilmiştir. Suriyeli yetkililer, türbe'nin Türkiye için taşıdığı tarihi önemin bilincinde olduklarını, bu eserin kendileri için de değer taşıdığını, esasen türbe'nin yerinde kalmasına itirazlarının bulunmadığını, ancak türbe'nin yerinde kalması halinde göldeki su düzeyinin 320 metre kodundan aşağıya düşürülmesinin gerekeceğini, bunun da

²⁶ TBMM, B : 1 , 01.10. 2000, s. 452-453.

kendilerini enerji üretimi açısından büyük kayba uğratacağını bildirmişlerdir. Türk Heyeti Suriyeli yetkililere 320 metre kodundan aşağıya inilmesi yönünde bir talepte bulunulmayacağını ifade ederek bunun yerine, türbe'nin yerinde kalmasını sağlayacak tahkim çalışmaları yapılmasının öngörüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca, Teşrin Barajı'nın yapımının tasarlanması aşamasında türbenin durumunun hesaba katılmamış olmasının bir eksiklik oluşturduğu; Suriye'nin Teşrin Barajı'nın yapımı kararından dolayı Türkiye'nin zarar gördüğü; dolayısıyla, doğacak zararı gidermenin de Suriye'nin üzerine düştüğü vurgulanarak, türbenin tahkimi projesinin Suriye tarafından finanse edilmesi istenmiştir. Suriye tarafı ise, gerek türbe'nin gerek üzerinde bulunduğu arazinin Türkiye'ye ait olduğu gerekçesiyle, proje masraflarının Türkiye tarafından karşılanması gerektiğini ileri sürmüştür. Görüşmede finansman konusunda mutabakat sağlanamayınca Türk heyeti, bir anlaşmaya varılamaması ya da anlaşmanın gecikmesi nedeniyle türbenin su seviyesinin yükselmesinden kaynaklanacak bir zarara uğramasından tamamen Suriye'nin sorumlu olacağını vurgulamıştır. Buna ilave olarak Türk heyeti bu durumun yeni düzelmekte olan Türkiye-Suriye ilişkilerine zarar vereceğine dikkat çekmiştir. Diğer taraftan Türk heyeti ile Suriyeli yetkililer rutin toplantıların dışında bir araya geldiklerinde Türk heyetinde, Suriyeli yetkililerin finansman desteğine sıcak baktıkları izlenimi oluşmuştur. Her halükarda Suriye'den projenin finansmanı konusunda sağlanacak katkı beklenmeksizin, türbenin yerinde kalmasını sağlayacak bir projenin süratle hazırlanarak Suriye tarafına ulaştırılması önem taşımıştır. Bu konudaki yetki ve sorumluluğun 26 Nisan 2000 tarih ve 1033 sayılı yazıyla Başbakanlık tarafından Kültür Bakanlığına verilmesinin üzerine, türbenin yerinde kalmasını sağlamaya yönelik çalışmaların bir an önce başlatılması hususunda Kültür Bakanlığı'yla irtibat kurulmuştur. Süleyman Şah Türbesi projesine ilişkin çalışmalarda hangi aşamaya gelindiğinin bir değerlendirmesini yapmak ve bu konuda görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, ilgili kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla 7 Temmuz 2000 tarihinde Kültür Bakanlığı'nda bir toplantı yapılmıştır. Yapılan bu toplantıda, türbenin bulunduğu alanın sudan korunmasına ve zeminin takviyesine ilişkin çalışmaların bir ön projesinin hazırlanarak ihaleye çıkarılmasına ve projenin sonuçlandırılmasına ilişkin çalışmaların, görev alanı itibarıyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne üstlenilmesine; daha sonra türbenin restorasyonu konusunun gündeme gelmesi halinde buna ilişkin çalışmaların da Kültür Bakanlığınca yürütülmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Bu toplantıda varılan mutabakat çerçevesinde, Ekim ayı başına kadar gerekli ihale ve ön proje hazırlıklarının tamamlanmasını teminen Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne talimat verilmesi hususu, 7 Temmuz 2000 tarihli yazı ile Başbakanlığın takdirine sunulmuştur. Yine Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in cevaplama için yöneltilen "Türbenin Türkiye'ye nakli için çalışmalar olduğu söyleniyor, doğru mudur?" sorusuna Dışişleri Bakanı İsmail Cem, "Suriye ile varılan mutabakata binaen türbe yerinde kalacak olup, ülkemize nakli söz konusu değildir." şeklinde cevap vermiştir²⁷. Hükümet, türbenin yerinin değiştirilmesine kesinlikle karşı çıkmış ve tüm milletvekilleri de bu konuda gerekli hassasiyeti göstermişlerdir. Ancak bu açıklamalardan sonra bu konuda ne sorunlar ne sorular sona ermişti. Mutabakatın üzerinden yaklaşık bir yıl geçmesine rağmen yapılacak projede bir ilerleme olamamış ve bu konuda Mecliste yeni soru önermeleri verilmişti.

2 Kasım 2001'de İstanbul Milletvekili Prof. Dr. İrfan Gündüz Dışişleri Bakanının cevaplama için konuyla ilgili dört adet soru yöneltilmiştir:

1. *Osmanlı Devleti'nin kurucusu Sultan Osman'ın büyükbabası Süleyman Şah'ın, Suriye'nin Halep iline bağlı Karakozak Köyü sınırları içinde bulunan türbesinin, su altında kalma veya yıkılma tehlikesi var mıdır?*

²⁷ TBMM Soru Önergesi, Sayı: spgm/436-437, 11.08.2000, s. 1-4. Görüşmeler için ayrıca bkz. TBMM, B: 1, 01.10.2000, s. 452-455.

2. Suriye Hükümeti'nce Fırat Nehri üzerinde inşa ettirilen Tabka Barajı'nın su tutmaya başladığı, Süleyman Şah Türbesi ihata duvarlarının 70 cm'lik bölümünün halen sular altında kaldığı, ihmalin devam etmesi halinde Türkiye Cumhuriyeti toprağı sayılan 8797 metrekarelik bu toprağın, türbe ve müştemilâtın bütünüyle baraj suları altında kalacağı doğru mudur?

3. Böyle bir tehlike var ise ne gibi tedbirler alınmıştır? İkili görüşmelerde gerekli mutabakata varılmasına rağmen, gerek türbenin nakli, gerekse yeni türbe ve müştemilâtın inşâsı hususunda ihmâli görülenlerle ilgili ne gibi işlemler yapılmıştır?

4. Suriye Hükümeti ile Hükümetimiz arasında konu ile ilgili yeni bir anlaşma yapılmış mıdır? Yapıldı ise içeriği nedir? Türbe'nin ve müştemilâtın bugünkü durumu ile ilgili en son gelişmeler nelerdir²⁸?

Dışişleri Bakanı İsmail Cem cevaben "Ülkemiz için siyasal, kültürel ve tarihi açılarından özel öneme sahip olan Süleyman Şah Türbesi'yle ilgili sorun ilk kez 1973 yılında, Suriye'nin Tabka Barajı'nı inşa edeceğini bildirmesi üzerine ortaya çıkmış; iki ülke yetkilileri arasında yapılan görüşmeler sonucunda türbe'nin Suruç-Halep karayolunda, Türkiye-Suriye sınırından yaklaşık 30 km. uzaklıkta bulunan Karakozak mevkiine taşınmasına karar verilmiştir. Taşınma işlemi sırasında taşınmaya ilişkin her türlü masraf Türkiye tarafından karşılanmıştır. Suriye, daha sonra Fırat Nehri üzerinde, Tabka Barajı'nın kuzeyinde ve suları türbeyi tehdit edecek olan Teşrin Barajı'nı inşa etmiştir. Türbenin Teşrin Barajı'nın sularının tehdidi altında kalacağına anlaşılması üzerine, Suriye tarafı, türbenin taşınması için iki yer önermiş ve bunu takiben başlayan görüşme sürecinde, türbenin bu iki yerden birine taşınması konusunda ısrarcı olmuştur. Türbe'nin Suriye'nin gösterdiği iki yerden birine taşınması tarafımızdan uygun görülmemiş; türbe'nin, bulunduğu yerin tahkim edilerek yerinde kalması, bu mümkün olamayacaksa, bulunduğu yerin hemen kuzeyindeki bir yere taşınması önerilmiştir. Suriye'nin bu önerimize cevabı ancak bu yıl Eylül ayında alınabildiği için, aradan geçen zaman zarfında türbenin yerinde kalmasını sağlayacak mühendislik projesi hazırlanmış ve bunun yapılabilir olduğu Suriye tarafına da kabul ettirilmiştir. Yapılan çok yönlü değerlendirmeden sonra, türbenin yerinde kalmasını sağlayacak projemizin uygulanması kararına varılmıştır. Görüleceği üzere, ülkemiz için özel bir öneme sahip olan Süleyman Şah Türbesi'nin, önce Tabka Barajı, şimdi de Teşrin Barajı dolayısıyla maruz kaldığı tehdidin bertaraf edilmesi amacıyla ilgili kurumlarımızla işbirliği halinde ciddi gayret sarf edilmeye devam edilmektedir. Bu itibarla, herhangi bir ihmalden bahsedilmesi söz konusu değildir. Ayrıca, türbe arazisinin çevre duvarlarının tamamının aynı düzeyde olmaması nedeniyle, 70 cm'lik bir kısmın sular altında kaldığı bilgisi de doğru olmayıp, sadece daha alçak kesimlerde hasar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar muvacehesinde, türbenin ve karakolun bugünkü durumlarının önümüzdeki yakın dönem için tehlike arz etmediğini söylemek mümkündür. Projemizin gerçekleştirilmesine temel oluşturacak protokolün imzalanması için Suriye tarafından görüşme tarihi bildirmesi istenmiş olup, yanıt beklenmektedir. Suriye tarafıyla yapılacak protokolden sonra, DSİ tarafından ihaleye çıkılacak ve ihalede öngörülen işlerin yürütülebilmesi için, Suriye'yle bir de teknik protokol imzalanacaktır²⁹.

²⁸ TBMM, B: 29, 03.12. 2001, s. 130.

²⁹ TBMM, B: 29, 03.12. 2001, s. 131-132.

4.1- Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi

Baraj yapımının üzerinden yaklaşık 4 yıl geçmiş ve Türkiye'de hükümet değişmiştir. Tarih 22 Ocak 2003'ü gösterirken Suriye ile yapılan tüm görüşmelerde bir sona gelinmiş ve Suriye ile Türkiye arasında yapılacak olan tahkimat projesi ana tutanağı imzalanmıştır. Tahkimat Projesi Ana Tutanağında şu hükümler yer almıştır:

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak şöyledir:

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti, İki halk arasındaki tarih, kültür ve gelenek yakınlığının ve dostluk bağlarının çok yönlü bir işbirliğinin geliştirilmesi için gerekli zemini oluşturduğuna dair inançlarını belirterek ve konuya ilişkin olarak yapılmış olan anlaşmaları dikkate alarak, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin uygulanmasına ilişkin aşağıda yer alan maddeler üzerinde anlaşmaya varmışlardır.

1. - Süleyman Şah Türbesinin, Suriye, Karakozak mevkiinde bulunan ve Suriye Tarafınca inşa edilen Teşrin Barajı Gölü sularından etkilenmekte olan yeri, Türkiye Tarafınca hazırlanan Tahkimat Projesinin, Türkiye-Suriye işbirliği ile uygulanması suretiyle tahkim edilecektir.

2. - Süleyman Şah Türbesinin tahkimatı ile ilgili projenin uygulanmasındaki Türkiye-Suriye işbirliği;

a) Türbenin bahçe duvarları dışında yapılması gereken çepeçevre çalışma platformu ile Türbeden itibaren Halep-Haseki anayoluna kadar olan bağlantı yolunun Suriye tarafınca,

b) Türbenin bahçe duvarları altında yapılması gereken fore kazıkların inşaatı ile Türbe arazisi içerisinde yapılması gereken her türlü inşaat, tahkimat, düzenleme, tamirat ve 6. maddede gösterilen bina yapımı faaliyetlerinin Türkiye tarafınca, yapılması suretiyle sağlanacaktır.

3. - Yukarıda belirtilen işbirliği hükümleri uyarınca gerçekleştirilecek faaliyetlerin maddi sorumlulukları, faaliyeti gerçekleştiren tarafa ait olacaktır.

4. - Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi, bu Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol ile Türkiye Tarafının yapacağı işlerin ihalesinin kesinleşmesinden sonra imzalanacak Uygulama Protokolunda öngörüldüğü şekilde, eksiksiz olarak gerçekleştirildiği takdirde Türkiye Tarafı, Suriye Tarafından, Süleyman Şah Türbesinin Teşrin Barajı sularından etkilenmesi dolayısıyla uğranan zararlara ilişkin olarak, bir tazminat isteminde bulunmayacaktır.

5. - Süleyman Şah Türbesinin Tahkimatı Projesinin gerçekleştirilmesine ilişkin çalışmalar sırasında, değerli arkeolojik eser bulunduğu takdirde, Türkiye Tarafı; Suriye yasa ve mevzuatı gereğince davranacağını ve bu eserlere zarar vermeyeceğini taahhüt eder.

Suriye Tarafı ise, bu eserlerle ilgili olarak yapacağı işlem ve incelemelerin, en kısa zamanda ve çalışmaları geciktirmeyecek şekilde yapılacağını taahhüt eder.

6. - Süleyman Şah Türbesi arazisi içinde bulunan karakol binasının bodrum katı, Teşrin Barajı Gölü sularının yarattığı etkilerle kullanılmaz duruma geldiği için, Türk Tarafınca mevcut karakol binası yıkılarak, yerine, taban alanı 260 metrekareyi aşmayacak, zemin kat taban kotu 330,50 m'yi aşmayacak şekilde tek katlı bir karakol binası inşa edilecektir. Yeni binanın inşaatı sırasında, eski binanın batı, kuzey ve doğu duvarlarının çevre duvarlara olan uzaklıkları aynen korunacaktır.

7. - Süleyman Şah Türbesinin Tahkimat Projesine ilişkin çalışmaların projeye ve tekniğe uygun olarak gerçekleştirilmesinin sağlanması amacıyla, sözkonusu çalışmalar sırasında, Türk tarafınca gerek duyulursa, Türk teknik kontrol mühendisleri bulundurulabilecektir.

Turkish Studies

Bir Suriye teknik görevlisi, sözkonusu Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol hükümlerinin gereği gibi uygulanıp uygulanmadığının saptanması amacı ile, tahkimat çalışmaları sırasında, zaman zaman inşaat sahasını ziyaret edebilecektir.

8. - Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin, zaman geçirilmeden ve mevcut hasarlar büyümeden gerçekleştirilebilmesi amacı ile, Suriye Tarafı, Türbeyi Halep-Haseki ana karayoluna doğrudan ve en kısa güzergâhtan bağlayacak ulaşım yolu ile Türbe bahçe duvarları çevresindeki çalışma platformunu inşa ederek, bu Tutanağın yürürlüğe gireceği tarihten itibaren dört ay içinde Türk Tarafınca yapılacak çalışmalar için hazır hale getirecektir.

9. - Türk Tarafınca yapılacak çalışmalar için ihtiyaç duyulan yaklaşık 15. 000 m2 alanındaki şantiye arazisi, elektrik ve su bağlantıları yapılabilecek şekilde, bu Tutanağın yürürlüğe gireceği tarihten itibaren dört ay içinde Suriye Tarafınca hazır hale getirilecektir.

10. - Süleyman Şah Türbesinin Tahkimat Projesi kapsamında Türkiye ve Suriye Taraflarınca gerçekleştirilecek işlerle ilgili hususların ayrıntılarını belirtmek üzere hazırlanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol" bu Ana Tutanağın ekidir.

11.- Türk Tarafının yapacağı ihalenin kesinleşmesinden sonra, Taraflar arasında ayrıca bir Uygulama Protokolü imzalanacaktır.

12. - Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi için Suriye Tarafı yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde gereken her türlü kolaylığı gösterecektir.

13. - Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi sırasında Türk Tarafınca ihtiyaç duyulacak idarî ve malî kolaylıklar, Suriye Tarafına diplomatik yoldan iletilecek, Suriye Tarafınca özenle incelenecektir.

14. - Bu Ana Tutanak ve eklerinin uygulanması sırasında Taraflar arasında çıkabilecek uyuşmazlıklar iki taraf arasında yapılacak görüşmelerle çözüme kavuşturulacaktır.

15. - Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol, akit Tarafların mevzuatlarının gerektirdiği işlemlerin tamamlanması ve karşılıklı onay bildirimlerinin diplomatik kanallardan yapılmasının ardından yürürlüğe girecektir.

16. - Aşağıda adları bulunanlar, herbiri kendi Hükümetlerince usulüne uygun olarak yetkili kılınmışlar ve Ana Tutanağı imzalamışlardır. Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da Türkçe ve Arapça dillerinde ve her metin aynı derecede geçerli olmak üzere iki orijinal nüsha olarak düzenlenmiştir.

Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol

Taraflar, Teşrin Baraj Gölü sularından etkilenen Süleyman Şah Türbesinin yerinin tahkim edilmesine ilişkin olarak, 20-22 Ocak 2003 tarihinde, Ankara'da gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda imzalanan Ana Tutanak kapsamında, aşağıda belirtilen hususların gerçekleştirilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır;

1. - Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi için aşağıda ayrıntıları belirtilen faaliyetler, Taraflarca ayrı ayrı gerçekleştirilecektir.

a) Suriye Tarafınca yapılacak işler;

(1) Türbeyi, Halep-Haseki Karayoluna doğrudan ve en kısa güzergâhtan bağlayacak şekilde yeni bir ulaşım yolu inşa edilecektir.

Yol güzergâhı, Türbe nizamiye kapısından başlayıp, mevcut elektrik direklerine paralel olacak şekilde geçirilecektir.

Yol 327,000 m kotunda, 6,00 m genişliğinde, amaca uygun standartta inşa edilecektir.

Yeni yapılacak ulaşım yolunda, inşaat çalışmaları sırasında ve daha sonra oluşabilecek oturma ve hasarlar, geciktirilmeden onarılacak, yol her an için kullanılabilir halde bulundurulacaktır.

(2) Türbe çevresinde fore kazık inşaatını yapacak iş makinalarının doğal zemine batmadan güvenli olarak çalışabilmesi için, Türbenin bahçe duvarları dışında geçici bir çalışma platformu oluşturulacaktır.

Çalışma platformu, 327,00 m kodunda, 10,00 m genişliğinde, özellikle güneybatı, batı ve kuzeybatı cepheleri göl dalgalarına dayanıklı olarak inşa edilecektir.

Türbe ile ilgili inşaat çalışmaları tamamlanuncaya kadar, çalışma platformunda oluşabilecek oturma ve hasarlar geciktirilmeksizin onarılacaktır.

(3) Türbe Tahkimat Projesinin planlanan sürede gerçekleştirilebilmesi için şantiye çalışanlarının ikâmeti, iş makinalarının park edilebilmesi, bakım ve onarımlarının yapılabilmesi, gerekli malzemelerin depolanması, elek ve beton santrali tesislerinin kurulabilmesi için Türbeye ve yola yakın, 15.000 m² büyüklüğünde, elektrik ve su bağlantıları yapılabilecek şekilde bir arazi, geçici olarak Türk Tarafına tahsis edilecektir.

(4) Türkiye Tarafının, Türbenin duvarları içinde yapacağı tahkim ve dolgu çalışmaları için Suriye'den almayı tercih edeceği taş, kum, çakıl gibi her türlü inşaat malzemeleri, bedeli Türkiye Tarafınca karşılanmak üzere, yerinden sağlanacak veya bunların satın alınabileceği yerler gösterilecektir.

(5) Projenin gerçekleştirilmesi için Türk Tarafınca Suriye'ye getirilecek olan personel, araç, gereç, makine ve her türlü malzemenin Suriye'ye sokulması ve iş bitiminde Türkiye'ye geri götürülmesi için, yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde gereken her türlü kolaylık gösterilecektir.

b) Türkiye Tarafınca yapılacak işler;

(1) Türbenin bahçe duvarı altına denk gelecek şekilde, çepeçevre, her biri 80 cm çapında kesişen fore kazıklar inşa edilecektir.

(2) Kesişen kazıkların ankrajını sağlamak amacı ile, Türbe bahçesi içerisinde her biri 100 cm çapında gergi kazıkların yapılacaktır.

(3) Çevre kazıklarının başlık kirişleri üzerine, üst kotu 328,00 m olacak şekilde betonarme çevre duvarı inşa edilecek, bu duvar üzerine 2.00 m yüksekliğinde emniyet çiti yapılacaktır.

(4) Çevre duvarının iç kısmında çepeçevre drenfleks döşenerek, çevre drenajı yapılacaktır.

(5) Türbe çevre duvarı içinde kalacak arazinin gereken bölümleri 327,00 m kotuna kadar toprak ile doldurulacak ve çevre düzenlemesi yapılacaktır.

(6) Türbenin ön tarafında bulunan hayrat çeşmesi, inşaat nedeni ile tahrip olacağı için. Tahkimat çalışmaları sonunda, aynı yerinde yeniden inşa edilecektir.

(7) Baraj gölü sularının etkisi ile, Türbe binasında ortaya çıkan çatlaklar ve oturmaların onarımı için, Türbe temeli ıslah edilecek ve Türbe binası restore edilecektir.

(8) Karakol binasının atık sularının arıtılması amacı ile, biyolojik arıtma tesisi inşa edilecektir.

Arıtma tesisinde birikecek katı atıklar, Türk Tarafınca dönem dönem getirilecek vidanjör vasıtası ile, Suriye Tarafınca gösterilecek uygun yere boşaltılacaktır.

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015*

(9) Şantiyede ve inşaat çalışmaları sırasında kullanılacak elektrik enerjisinin bedeli Türkiye tarafınca karşılanacaktır.

2. - Süleyman Şah Türbesi arazisini çevreleyen duvar, çalışma platformu inşası sırasında yıkılacağı için, duvarın dış kenarları ile temsil edilen Türbe arazisi sınırlarını. WGS 84 koordinat sisteminde, kalıcı olarak tespit etmek ve bilahare inşa edilecek fore kazık sisteminin aplikasyonunu da, tespit edilen sınırlara uygun şekilde yapabilmek maksadıyla, Ana Tutanağın onayını takiben, Taraflar arasında oluşturulacak ortak bir Teknik Heyetle, Süleyman Şah Türbesi Arazisine Ait Sınır Tespit Çalışmaları yapılacaktır.

Sınır Tespit Çalışmaları sırasında;

a) Türbe arazisi dışında, uzun vadede değişime uğramayacak şekilde seçilecek üç nirengi noktasında, yapılacak jeo-dezik çalışmalar ile bir nirengi şebekesi oluşturulacak ve bu nirengi noktalarının WGS 84 sistemindeki koordinatları hesaplanacaktır.

b) Oluşturulacak nirengi şebekesine dayalı olarak, Türbe arazisini çevreleyen duvarların dönüklük-kırıklık yaptığı yerlerdeki dış köşe noktalarının WGS 84 sistemindeki koordinatları tespit edilecektir.

c) Koordinatları tespit edilecek duvar dış köşe noktalarının, çalışma platformunun inşası aşamasında Türbe arazisini temsil etmesi, gelecekte de kalıcı sınır işaretleri (sınır taşları) olarak kullanılması amacı ile üst kotu 328,00 m olacak şekilde, kalıcı demir kazık veya borular çakılacaktır.

d) Sınır işareti olarak çakılacak demir kazık veya borular, kırıklık bölgelerinde silindirik fore kazıklarla oluşturulacak çevre duvarının dışında kalacağı için, sadece kırıklık bölgelerinde, demir kazık veya boruların etrafına, hem kazıkları korumak, hem de fore kazık sistemi ile kalıcı şekilde birleştirmek amacıyla 328,00 m kotuna kadar yükselecek şekilde röper betonu dökülecektir.

e) Bu şekilde ortaklaşa oluşturulacak nirengi şebekesi ile duvar kırıklık noktalarının (sınır işaretlerinin) WGS 84 sistemindeki koordinatlarını ihtiva eden belge, Tarafların Teknik Heyetlerince imzalanacak ve bilahare, Ana Tutanağın 11. maddesi gereğince hazırlanacak olan Uygulama Protokolu'nun eklerinden birisini oluşturacaktır.

f) Sınır Tespit Çalışmalarında kullanılması gereken her türlü ölçme cihazı Türk Teknik Heyeti beraberinde Suriye'ye getirilecek, çalışmalar bitiminde geri götürülecektir.

3. - Suriye Tarafı, Süleyman Şah Türbesi ve müştemilatının hâlihazır mevki ve çevresinin;

a) 1/50.000 ölçekli topoğrafik haritasını,

b) 1/1.000 ölçekli vaziyet planını,

c) Halep-Haseki karayolundan Süleyman Şah Türbesine inşa edilecek bağlantı yolunu gösteren 1/2.000 ölçekli vaziyet planını,

d) Türkiye Tarafına tahsis edilecek şantiye arazisinin yerini gösteren 1/1.000 ölçekli vaziyet planını,

e) Süleyman Şah Türbesine inşa edilecek bağlantı yolunun en ve boy kesitini,

f) Süleyman Şah Türbesi çevresinde oluşturulacak çalışma platformunun en ve boy kesitlerini gösteren paftaları, içeren bir dosyayı Türk Tarafına vermiştir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

4. - Türkiye tarafı, yeniden inşa edeceği karakol binasının avan projelerini mümkün olan sürede hazırlayarak, diplomatik kanaldan Suriye tarafına iletacaktır³⁰.

4.1.1- Tahkimat Projesi ile İlgili Dışişleri Komisyonu Raporu

26.6.2003 tarihinde yapılan on altıncı toplantıda Dışişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcilerinin katılımlarıyla tasarı görüşülmüştür. Suriye'nin 1995 yılında Teşrin Barajı'nı inşa etmesi sonucunda, baraj sularının tehdidi altında kalan Süleyman Şah Türbesi'nin Türk tarafınca hazırlanan tahkimat projesinin uygulanabilirliği üzerinde konsensüs sağlanmıştır. Türbenin halen bulunduğu yerden taşınmaksızın tahkim edilmesi ve projenin uygulanmasında Suriye tarafının sağlayacağı katkılarla ilgili işlemleri düzenleyen tasarı bahsi geçen komisyonca uygun bulunarak aynen kabul edilmiştir. CHP Grubu Adına İstanbul milletvekili Halil Akyüz Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin uygulanmasına ilişkin bilgi sunmak üzere, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına ve Dışişleri Komisyonunun bir üyesi olarak söz almış ve konuşmasında şunları söylemiştir:

“Suriye topraklarında yer alan ve içerisinde Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah'ın ve 2 muhafızının yattığı Süleyman Şah Türbesi'nin tarihi hakkında bilgi verdi. Daha sonra 1975'te Türbenin taşınması meselesinde değinmiş ve esas mesele olan Teşrin barajının yapımı dolayısı ile oluşan durumu şöyle izah etmiştir; “ Suriye Devleti, daha sonra, Fırat Nehri üzerinde, Tabka Barajı'nın kuzeyinde ve suları türbeyi tehdit edecek olan Teşrin Barajını inşa etmiştir. Türbenin, Teşrin Barajı sularının tehdidi altında kalacağından anlaşılmasından sonra, Suriye tarafı türbenin taşınması için iki yer önermiştir. Bu yerler Türk tarafınca uygun görülmemiş ve üç yıl süren bir görüşme süreci sonunda türbenin yerinde kalması kararlaştırılmıştır. Suriye tarafı, bu süreç boyunca, türbenin bu iki yerden birine taşınması konusunda ısrarcı olmuştur. 25-26 Mart 2000'de Halep'te yapılan görüşmelerde, türbenin ya yerinde kalması ya eski yerine taşınması ya da bulunduğu yerin hemen kuzeyindeki bir kesime taşınması tarafımızdan önerilmiştir. Suriye tarafı, yapılabilir bir proje götürürsek türbenin yerinde kalmasını kabul edebileceğini, eski yeri olan Ca'ber Kalesine yeniden taşınmasının söz konusu olamayacağını hemen kuzeyindeki kesimlere taşınmasının ise, buraların hatırlı kişilere ait araziler olması nedeniyle mümkün olmayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine, türbenin yerinde kalmasını sağlayacak mühendislik projesi hazırlanmış ve bunun yapılabilir olduğu Suriye tarafından kabul edilmiştir. Bir heyetimiz, projenin somutlaştırılmasına ve Suriye'nin projeye maddî katkısının sağlanmasına yönelik görüşmelerde bulunmak üzere Temmuz 2001'de Halep'e gitmiştir. Görüşmelerde, Suriye tarafı, o güne kadar hiç söz konusu olmamış olan bir yönü gündeme getirmiştir. Suriye tarafı, türbenin bulunduğu alanda projenin gerçekleştirilebilmesi sırasında arkeolojik kalıntılar çıkabileceğini, bu durumda bunların Şam'a gönderilerek incelenmelerinin gerekeceğini; bu bağlamda, çalışmalar sırasında türbede gözlemciler bulundurmamak istediğini bildirmiştir. Heyetimiz, konunun bu yönünün o zamana kadar açılmamış olmasını anlamakta güçlük çektiğini; çünkü bir höyük olan yerde arkeolojik kalıntılara rastlanmasının işin başından beri büyük olasılık olarak değerlendirilmiş olması gerektiğini; proje çalışmaları sırasında Suriyeli gözlemci kabul edilebileceğini; ancak, hazır beton dökümü gibi teknik nedenlerle işleri geciktirecek incelemelerin mümkün olmayacağını bildirmiştir. Günümüz dünyasında çok duyarlı bir konu olan arkeolojik yönün ilk kez gündeme getirilmiş olması nedeniyle, Temmuz 2001'deki görüşmelerde de bir sonuca varılması mümkün olmamıştır. Halep'teki bu görüşmelerden sonra çalışmalarımız sürdürülmüş ve Suriye heyeti Türkiye'ye davet edilmiştir. Eylül 2001'deki görüşmelerde, Suriye heyeti bu kez yeni bir unsur olarak, Mart 2001'de heyetimizce istenilen, ancak kabul edilmeyen, türbenin şimdiki yerinin hemen kuzeyindeki bir yere taşınması önerisini getirmiştir. Suriye tarafı, baraj gölünün çevresindeki 400

³⁰ TBMM, B: 22, 04.04.2003, Sıra Sayısı: 207, s. 9-10.

metrekarelik şeridin kamulaştırılmış olduğunu, şimdiki yerin 2,2 kilometre kuzeyinde yer alan tepeye türbeyi taşıyabileceğimizi, istersek iki yer arasındaki alanda yer alan başka yerlere de bakabileceğimizi, türbenin bu kesimdeki bir yere taşınması için Suriye tarafının katkı ve kolaylık gösterebileceğini, bu önerilerinin Suriye'nin bir iyi niyet göstergesi olarak değerlendirilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Suriye tarafı, türbenin yerinde kalmasını da kabul ettiklerini, projenin çok pahalı bir proje olduğunu, bunun uygulanması durumunda hiçbir maddî katkıda bulunmayacaklarını belirtmişlerdir. Bunun üzerine, ilgili kurum ve kuruluşlarımızla yapılan değerlendirmelerde, türbenin yerinde kalmasının ve Suriye tarafının önermiş olduğu yerlerden birine taşınmasının olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konulmuş, 26 Ekim 2001 tarihinde Başbakanlıktan alınan talimat üzerine türbenin yerinde tahkim edilmesi yönünde karara varılmıştır. 10-17 Ağustos 2002 tarihleri arasında Bakanlığımız eşgüdümünde ve ilgili kurum ve kuruluşlarımızın temsilcilerinin de yer aldığı bir heyet, Süleyman Şah Türbesinin yerinde tahkim edilmesine yönelik projenin uygulanmasını sağlayacak protokolleri görüşmek üzere Halep'e gitmiştir. Söz konusu görüşmelerde Suriye tarafı, türbenin yerinde tahkim edilmesi projesi ve bu projeye ilişkin işlerin bir bölümünü üstlenmeyi kabul etmiş ve 1995 yılından itibaren sürdürülen görüşmeler, olumlu yönde seyretmeye başlamıştır. Görüşmelerde, projenin yürütülmesi için gerekli olan ana protokol ve bunun eki olacak teknik protokolün en kısa sürede hazırlanarak Ankara'da imzalanması yönünde görüş birliğine varılmıştır. 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin uygulanmasına ilişkin ana tutanak ve eki olan teknik protokol imzalanmıştır. Söz konusu ana tutanak ve teknik protokolle, Suriye tarafı, türbenin yerinde tahkim edilmesini, o amaçla yapılacak çalışmalar için bahçe duvarlarında yapılması gereken çepçevre çalışma platformu ile türbeden başlayarak Halep-Haseki Anayoluna kadar olan bağlantı yolunu yapmayı, türbe içindeki karakol binasının yıkılarak günümüz gereksinmelerini karşılayacak şekilde yeniden inşa edilmesini, Türk tarafının yapacağı inşaat çalışmaları için elektrik ve su bağlantıları olan 15 000 metrekaarelik bir şantiye arazisini Türk tarafına geçici olarak tahsis etmeyi ve tahkimat projesinin gerçekleştirilmesi için, Suriye mevzuat hükümleri çerçevesinde Türkiye'ye gereken her türlü kolaylığı sağlamayı kabul etmiştir. Süleyman Şah Tahkimat Projesinin maliyeti, 2003 fiyatlarıyla yaklaşık 4 trilyon Türk Lirasıdır. Bundan sonraki aşamada, türbenin tahkimat çalışmalarının bir an önce başlatılabilmesi için, imzalanan ana tutanak ve eki teknik protokolün onay işlemlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tamamlanması, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne projenin gerçekleştirilmesi için ihale açılması ve Suriye tarafı ile bir uygulama protokolünün imzalanarak şantiye çalışmalarına başlanması öngörülmektedir. Şam Büyükelçiliğimizden alınan bilgilerden, söz konusu ana tutanak ve teknik protokolün Suriye'deki onay işlemlerinin son aşamaya geldiği öğrenilmiştir. Bu türbenin sanatsal, tarihsel ve siyasi önemi nedeniyle bir an evvel bitirilmesinde ve bu nedenle, Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu tahkimat projesinin uygulanmasına ilişkin ana tutanağın ve eki protokolün onaylanmasında büyük yarar görmekteyiz. Bu nedenle, bu tahkimat projesine olumlu oy kullanacağız³¹. Görüldüğü üzere Suriye hükümeti Türbenin kendi topraklarında kalmasında rahatsız olmuş ve taşınması için birçok yola başvurmuştur. İstanbul milletvekili Halil Akyüz'ün ardından Adalet ve Kalkınma Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak üzere söz alan Mardin Milletvekili Nihat Erim bir konuşma yapmış konuşmasında “ülkemiz, siyasî sınırlarımız içerisinde kalan toprak parçasıdır ve bunun dışında hiç kimsenin bir karış toprağında gözümüz yoktur; ancak, bu sınırların dışında kalan topraklar tamamen yabancı olduğu topraklar mıdır?... Osmanlı'nın geçmişte egemen olduğu coğrafyaya baktığımız zaman, tarihle karşılaşıyoruz. Kuzey Afrika'dan, Ortadoğu'dan, Balkanlar'dan bizi doğuran Anadolu'ya çekilip gelirken, geride sadece kültürel varlıklar bırakmadık, önemli miktarda insan unsurunu da terk edip geldik. Bunlar bizim ilgimizi bekliyor ve

³¹ TBMM, Tutanak Dergisi, Cilt: 28, Dönem: 22, 8. Birleşim, 16 Ekim 2003.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

bunu en tabii hak olarak görüyorlar. Bu açıdan bakıldığında, Suriye'nin özel bir öneme sahip olduğu görülüyor³²” demiştir.

İstanbul milletvekili Halil Akyüz'ün ve Mardin Milletvekili Nihat Erim'nin tasarımı destekleyen bu konuşması sonucunda 16 Ekim 2003 tarihinde TBMM'de 227 kabul oyuna karşı 0 red oyuyla tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır³³. Kanun, 21 Ekim 2003 tarihinde de resmi gazetede yayınlanmıştır.

Daha sonraki günlerde projenin uygulanması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti heyetleri, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi çalışmaları çerçevesinde 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında, Halep'te ve türbe bölgesinde çeşitli görüşmeler yapmışlar ve ortak çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu görüşme ve çalışmalar sonucunda aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varılmış ve aşağıdaki toplantı tutanağı imzalanmıştır.

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasında 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi'nin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanağın Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol"ün 2. maddesi gereğince, Süleyman Şah Türbesi arazisinin sınırlarını temsil eden 13 adet kırıklık (köşe) noktasına ait WGS84 (ITRF2000) sistemindeki koordinatları belirlemek amacıyla yapılması öngörülen sınır belirleme çalışmaları, Türkiye ve Suriye Teknik Heyetlerinin işbirliğiyle 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir³⁴.

Bu çalışmalar kapsamında, türbe arazisi dışında dört adet (A, B, C, D) ve türbe arazisi içinde iki adet (E, F) jeodezik nokta inşa edilerek, bu noktalarda açı kenar ve GPS (Küresel Konumlama Sistemi Global Positioning System) ölçmeleri yapılmıştır. Bu jeodezik noktalar ve türbe arazisini temsil eden 13 adet kırıklık (köşe) noktası ile gereğinde aplikasyon çalışmalarında kullanılmak üzere türbe arazisi içerisinde tesis edilen 5 adet yardımcı noktanın (G, H, I, J, K) koordinatları; GPS ölçüleriyle, IGS (Uluslararası Sabit GPS Servisi) Ağı noktaları referans alınarak, WGS84(ITRF2000) sisteminde, açı kenar ölçüleri kullanılarak ise Suriye Ulusal Koordinat Sisteminde tespit edilmiştir. Süleyman Şah Türbesinin sınırlarının aplikasyonunda bir uzlaşmazlık doğduğu takdirde, taraflar arasında 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan Ana Tutanağın Ek'inde yer alan Teknik Protokolün 2. maddesi gereğince, WGS84 (ITRF2000) sistemindeki koordinatlar esas alınacaktır. Süleyman Şah Türbesi için ortak yürütülen sınır belirleme çalışmalarında uygulanan yöntem ile ölçü ve hesaplamaların ayrıntılarını içeren "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge", bu tutanağa ek olarak düzenlenmiştir. Bu belgede şu önemli ayrıntılar yer almaktadır:

“Süleyman Şah Türbesi arazisi sınırlarının belirlenmesi çalışmaları sırasında, taraflar arasında 22 Ocak 2003 tarihinde imzalanan Ana Tutanağın Ek'inde yer alan Teknik Protokolün 2.c) ve 2.d) maddelerinde, kalıcı sınır işaretleri (sınır taşları) olarak kullanılması amacıyla çakılması ve röper betonları içinde korunması öngörülen demir kazık veya borular, Türbe çevresinde inşa edilecek çalışma platformu dolgusu sırasında tahrip olabileceği veya konum değişikliğine uğrayabileceği düşüncesiyle bu aşamada çakılmamıştır.

İnşaat çalışmaları sırasında Türbe arazisi sınırlarını temsil edecek sınır işaretleri (sınır taşları) olarak kullanılmak üzere çakılması ve röper betonları içinde korunması öngörülen borular, Türk tarafınca fore kazık inşaatını yapacak firmanın kesin olarak belirlenmesinden sonra, fiili inşaat çalışmalarının başlamasından önceki bir tarihte, Türkiye ve Suriye teknik heyetlerinin katılımıyla

³² TBMM, Tutanak Dergisi, Cilt: 28, Dönem: 22, 8. Birleşim, 16 Ekim 2003.

³³ TBMM, Tutanak Dergisi, Cilt: 28, Dönem: 22, 8. Birleşim, 16 Ekim 2003.

³⁴ Resmî Gazete, Sayı: 26463, Karar Sayısı: 2007/11699, 15 Mart 2007 Perşembe.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

ortaklaşa yapılacak aplikasyon çalışmaları sonucunda, bu Tutanakta belirtilen WGS84 (ITRF2000) sistemindeki koordinatlara uygun olarak esas yerlerine yerleştirilecektir.

Fore kazık sistemi ve duvarlarının inşasından sonra, duvarların kırıklık (köşe) noktalarında inşa edilecek röper betonları üzerine, kalıcı sınır işaretleri (sınır taşları) olarak kullanılmak üzere, iki ülke teknik heyetleri tarafından yapılacak ortak çalışmalarla, üzerinde nokta numaraları (113) belirtilen madeni röper işaretleri yerleştirilecektir.

Süleyman Şah Türbesi bölgesinde yapılan sınır belirleme çalışmaları sırasında, Suriye tarafının; Türbeyi Halep Haseki ana karayoluna bağlayacak şekilde, taraflar arasında 22 Ocak 2003 tarihinde imzalanan Ana Tutanak ve Eki olan Teknik Protokol çerçevesinde inşa edilmesi gereken bağlantı yolunun 326 metre kotuna kadar olan kaya dolgusunu tamamladığı, Türbe çevresinde yapılacak çalışma platformunun dolgusuna kısa bir sürede başlayabilecek duruma ulaştığı, Türk tarafınca memnuniyetle gözlenmiştir.

Bu Tutanığın imzalanmasını takiben, Süleyman Şah Türbesi sınırlarını temsil eden bahçe duvarları, Türk tarafınca görevlendirilecek iki temsilcinin katılımıyla Suriye tarafınca yıkılacak, daha sonra çalışma platformunun dolgusuna başlanacaktır.

Türkiye tarafı 22 Ocak 2003 tarihli "Ana Tutanak Ek'inde yer alan Teknik Protokolün 4. maddesi gereğince, yeniden inşa edeceği karakol binası için hazırlanan avan projesini Suriye tarafına teslim etmiştir. Suriye tarafı, söz konusu proje hakkındaki görüşlerini en kısa sürede Türkiye tarafına diplomatik kanaldan iletacaktır³⁵."

Yakın işbirliği içinde ve dostluk havasında gerçekleştirilen görüşme ve çalışmalar sonucunda, Türkçe ve Arapça dillerinde aynı derecede geçerli olmak üzere iki örnek olarak düzenlenen Toplantı Tutanağı, 13 Mayıs 2004 tarihinde Halep'te imzalanmıştır³⁶."

4.1.2- Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge

1. Süleyman Şah Türbesi arazisinin çevre duvarlarının dış kenarları ile temsil edilen sınırlarının WGS84 (ITRF2000) sistemindeki koordinatları; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasında 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak" ve Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol"ün 2. maddesi uyarınca, Türkiye ve Suriye Teknik Heyetlerinin 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında Halep'te gerçekleştirdiği ortak teknik çalışmalar ile belirlenmiştir.

2. Yapılan görüşmelerde, üç noktalı ana jeodezik ağın koordinatlarının Suriye Ulusal Nirengi ve Nivelman Ağları ile Dünya Jeodezik Sistemi 1984 (WGS84)'ne bağlı olarak belirlenmesi, belirlenen ana jeodezik ağın Suriye Ulusal Nirengi ve Nivelman Ağlarına bağlantısının Suriye tarafınca, WGS84 (ITRF2000) sistemine bağlantısının ise, Türkiye tarafınca yapılması konusunda mutabık kalınmıştır.

3. Ana jeodezik ağı oluşturmak amacıyla, Türbe çevresinde dört nokta (A, B, C, D) seçilmiş ve bu noktalarda yer altı işaretleri inşa edilmiş, ayrıca Türbe içinde ana jeodezik ağına iki yardımcı nokta (E, F) ilave edilmiştir. Jeodezik ağın; Suriye Ulusal Nirengi ve Nivelman Ağına bağlanması amacıyla, dört noktada Topcon GTS700 total station aleti ile açı ve kenar ölçüleri; WGS84 (ITRF2000) sistemine bağlanması amacıyla da, üç adet Ashtech ZXtreme jeodezik alıcısı ile yükseklik açısı 10° ve ölçü aralığı 10 saniye olacak şekilde, C ve D noktalarında her iki günde

³⁵ Resmî Gazete, Sayı : 26463, 15 Mart 2007 Perşembe.

³⁶ Resmî Gazete, Sayı : 26463, 15 Mart 2007 Perşembe.

sırasıyla 57 saat, A ve B noktalarında bir günde 33,5 saat, E ve F noktalarında ise 22,5 saat süreyle GPS ölçüsü yapılmıştır.

4. Jeodezik ağın "En Küçük Karelerle Dengeleme" ilkesi ile hesaplanan Suriye Ulusal Nirengi Ağına dayalı koordinatları, İngilizce olarak Lahika1' de sunulmuştur.

5. GPS ölçüleri; Uluslararası GPS Servisi (IGS) Ağına bağlı TUBI (İstanbul), TRAB (Trabzon), MERS (Mersin) Sabit GPS istasyonları referans alınarak, Trimble Geomatic Office (TGO) V 1.0 GPS ölçü değerlendirme yazılımı ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonrasında A, B, C, D, E ve F noktalarının WGS84 (ITRF2000) sistemindeki 3 ve 6 derecelik UTM (Universal Transvers Mercator) projeksiyon koordinatları ile jeodezik (coğrafi) koordinatları hesaplanmıştır. GPS ölçü değerlendirmesine ait dengeleme raporu Lahika2' de, özet koordinat listesi Lahika3' de İngilizce olarak sunulmuştur.

6. A, B, C ve D noktalarının iki sistemde hesaplanan koordinatları 2 boyutlu Helmert benzerlik dönüşümü ile karşılaştırılmıştır. Dönüşüm sonucunda, ağı oluşturan noktaların her iki sistemde belirlenen koordinatlarının uyumlu olduğu tespit edilmiş, her iki sistem arasındaki dönüşüm parametreleri hesaplanmış ve koordinat farklılıklarının 15 mm civarında olduğu görülmüştür. İki boyutta Helmert benzerlik dönüşümü sonuçları İngilizce olarak Lahika4' te sunulmuştur. E ve F noktalarının WGS84 (ITRF2000) koordinatları, dönüşüm parametreleri yardımı ile Suriye Ulusal Koordinat Sistemine dönüştürülmüştür.

7. Türbe arazisini çevreleyen bahçe duvarının dış kırıklık (köşe) noktalarının koordinatları, total station aleti ile Suriye Ulusal Nirengi Ağına dayalı olarak belirlenmiş, daha sonra benzerlik dönüşümü ile WGS84 (ITRF2000) sistemindeki koordinatları hesaplanmıştır.

8. Jeodezik ağ ile uygulamada kullanılmak üzere tesis edilen yardımcı noktaların (B, C, D, E, F, G, H, I, J, K) Suriye Ulusal Nivelman Ağına dayalı yükseklikleri; Topcon DL101C sayısal nivelman aleti ve invar nivelman miraları kullanılarak, nivelman ölçüleri ile belirlenmiştir.

9. Süleyman Şah Türbesi sınırlarının belirlenmesi amacıyla tesis edilen ana ve yardımcı jeodezik noktalar ile Türbe arazisini temsil eden duvar dış kırıklık (köşe) noktalarının her iki sistemde hesaplanan koordinatları ve koordinat sistemleri hakkındaki bilgiler Tabloda, vaziyet planı ise Lahika 5' te İngilizce olarak verilmiştir³⁷.

13 Mayıs 2004 tarihinde Halep'te 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak ve Eki olan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokollere dayalı olarak yukarıdaki "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Olarak Türkiye ve Suriye Heyetleri Arasında Yapılan Toplantının Tutanağı" ve Ek'i olan "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge"ler imzalanmıştır. Daha sonra ise bu belge dikkate alınarak Ana Tutanak'ın 11inci maddesine dayanarak ve anılan Ana Tutanak ile Ek'inde bulunan Teknik Protokol uyarınca, Suriye tarafının Türbeyi ana karayoluna bağlayan ulaşım yolu ile Türbe çevresinde oluşturulacak geçici çalışma platformunun inşa edilmesi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmesinden sonra, Türk tarafının münferiden ve her iki tarafın müştereken yürüteceği tüm çalışmaların planlanarak gerçekleştirilmesine, ayrıca ihtiyaç duyulan teknik, mali ve idari kolaylıkların sağlanmasına ilişkin olarak 23-25 Ağustos 2006 tarihlerinde karşılıklı heyetlerle Ankara'da yaptıkları toplantılar sonucunda, aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varmışlardır:

³⁷ Resmî Gazete, Sayı: 26463, 15 Mart 2007 Perşembe.

“Madde 1:

Türk tarafı, tahkimat projesinin gerçekleştirilmesinde görev alacak olan mühendis, teknisyen, idareci ve işçiler ile idare tarafından kontrol amacıyla görevlendirilecek personelin, isim ve pasaport numaralarının yer alacağı listeleri, gerekli vizelerin alınması ve kolaylıkların sağlanması açısından Suriye'ye giriş tarihinin on beş gün öncesinde Suriye tarafına tevdi edecektir. Müteahhit firma veya idare tarafından yetkili kılınacak personelce yapılacak vize başvurularına, Suriye makamlarınca Suriye'de yürürlükte olan kanun ve tüzükler uyarınca en kısa sürede işlem yapılacaktır.

Madde 2:

Türk tarafı;

a. Proje kapsamında kullanacağı her türlü makine, ekipman, taşıt aracı, alet, edevat, büro malzemeleri ve diğer malzemeyi, "Geçici İthal Listesi" adı altında,

b. Proje kapsamında sarf edeceği her türlü inşaat malzemesini ya da türbe arazisi ve karakol binasında demirbaş olarak kalacak olan eşyaları "Tahkimat Projesinde Kullanılacak Malzeme Listesi" adı altında, ayrıntılı ve ayrı ayrı listeler halinde Suriye tarafına bildirecektir.

Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi sırasında benzer konular için doğabilecek ilave ihtiyaçlara ilişkin listeler de, yeterli süre önceden, ilgili Suriye makamlarına sunulacaktır.

Madde 3:

Türk tarafı adına inşaatı yürütecek müteahhit firmanın Türkiye'den getireceği ya da inşaatın bitiminde Türkiye'ye geri götüreceği personel ve her türlü ekipman ve malzemenin Suriye'ye giriş ve çıkışı için, iki ülke arasında mevcut fiilen açık tüm sınır kapıları kullanılabilir.

Madde 4:

Türk tarafının Süleyman Şah Türbesi tahkimat projesinin gerçekleştirilmesinde kullanımına ihtiyaç duyacağı ve Suriye tarafına ayrıntılı listeler halinde bildirilecek her türlü makine, taşıt aracı, alet, edevat, büro malzemeleri ve gerekli diğer malzemelerin Suriye Arap Cumhuriyetine geçici ithalat rejimi çerçevesinde sokulmasına, Suriye'de tamir edilemeyecek şekilde arızalanmaları halinde Türkiye'ye getirilerek onarılmalarına ya da muadilleri ile değiştirilmelerine ve bu malzemelerin çalışmaların tamamlanmasının ardından tekrar Türkiye'ye götürülmelerine Suriye tarafınca izin verilecektir.

Madde 5:

Türk tarafı, Süleyman Şah Türbesi tahkimat projesinin uygulanması kapsamında gerekli göreceği idari kolaylıklar ile mali muafiyetleri, Suriye tarafına diplomatik yoldan bildirecektir.

Suriye tarafı ise, kendisine iletilen bu taleplerin yürürlükteki kanun ve tüzükler ile 22 Ocak 2003 tarihli Ana Tutanak'ın ilgili hükümleri çerçevesinde ve daha önceki yıllarda yerine getirilen olumlu uygulamaları göz önünde bulundurarak, en kısa sürede karşılanması için elinden gelen çabayı göstermeyi taahhüt etmiştir.

Madde 6:

Suriye tarafı, Türk tarafının Ana Tutanak ile Ek'i Teknik Protokol gereği, yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için yukarıda 1. ve 2. maddelerde verileceği bildirilen listelerin muhteviyatının Suriye'ye giriş ve çıkışlarının sağlanmasında gerekli tüm idari kolaylıkları gösterecektir.

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015*

Madde 7:

Suriye tarafı, tahkimat projesinin gerçekleştirilmesi sırasında karakol bölgesinde ortaya çıkacak ilave ihtiyaçların karşılanması amacıyla, ihtiyaç duyulduğunda askeri personel, teçhizat ve malzemenin götürülmesine imkân sağlamaya devam edecektir.

Madde 8:

Türk tarafı; proje alanından Suriye içi ve Suriye dışı haberleşmeyi sağlayabilmek için, Suriye'de geçerli mevzuat doğrultusunda, ulusal iletişim ağının her türlü imkanından yararlanabilecektir.

Madde 9:

Suriye tarafınca, müteahhit firmanın, bu işle ilgili olarak Suriye'den temin edeceği her türlü mal ve hizmet alımı için gerekli olan dövizin Suriye'ye sokulması, artan miktarının da Türkiye'ye geri transferi için Suriye'de geçerli mevzuat çerçevesinde gerekli kolaylıklar sağlanacaktır.

Madde 10:

Suriye tarafınca müteahhit firmanın, bu işle ilgili olarak Suriye'den teminine ihtiyaç duyacağı; demir, çimento, hazır beton, kum çakıl ve akaryakıt vb. malzemelerin temininde aksaklık yaşanmaması için ilgili firmalar nezdinde temin kolaylıkları sağlanacaktır.

Madde 11:

Suriye tarafınca, projenin uygulanmasından kaynaklanan inşaat atıklarının depolanması için proje alanına yakın bir alan saptanacaktır. Söz konusu atıklar, Türk tarafınca bu alana taşınacak ve çalışmalar tamamlandıktan sonra atıklar kaldırılarak sözkonusu alan düzeltilecektir.

Madde 12:

Suriye tarafınca çalışmalarda görev alacak Türk personelin gerektiğinde yerel sağlık tesislerinden Suriye'de geçerli mevzuat çerçevesinde yararlanmalarına imkân sağlanacaktır.

Madde 13:

Türk tarafı, şantiye ve inşaat alanında bulunan kişilerin, araç, gereç ve malzemelerin korunması için bekçi olarak yerli işçi kullanabilecektir.

Suriye tarafı da bölgede mevcut bulunan imkânlar doğrultusunda sözkonusu bekçilere destek verecektir. İş sırasında ve iş sebebiyle meydana gelecek iş kazalarından, müteahhit firma sorumlu olacaktır.

Madde 14:

Türkiye adına Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin yürütülmesinden sorumlu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne, Tahkimat Projesine ilişkin çalışmaların proje ve tekniğe uygun olarak gerçekleştirilmesi ve Suriye tarafı ile gerekli irtibat ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, inşaatın başlangıcından itibaren geçici kabulün yapılacağı tarihe kadar olan dönemde, inşaat şantiyesinde bir kontrol mühendisi görevlendirilecektir.

Suriye tarafınca, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi ile ilgili inşaat çalışmalarının gerçekleştirilmesi aşamasında, ortaya çıkacak ilave ihtiyaçlar ile doğacak aksaklıkların giderilmesi ve gereğinde ilgili Suriye makamları ile koordinasyonun sağlanması için, ilk başvuru makamı olarak Suriye'deki Toprak Reformu Genel Kurumu (GOLD)'ndan bir koordinatör belirlenecektir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Madde 15:

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak Eki "Teknik Protokol"ün 1.a. (3) bendi gereğince, çalışmalarda yararlanılacak geçici şantiye arazisi, belirlenen şartları haiz olarak, işbu Uygulama Protokolü'nün yürürlüğe girdiği tarihi takiben en kısa sürede Suriye tarafınca müteahhit firmanın kullanımına tahsis edilecektir. Suriye tarafınca ayrıca, şantiyeye yakın bir elektrik kaynağı ile su kaynağı, kullanımından kaynaklanan tüketim bedelinin ödenmesi kaydıyla Türk tarafına tahsis edilecektir.

Madde 16:

Türbe bölgesindeki her türlü inşaatın tamamlanmasını müteakip, Türkiye'den ilgili kuruluş temsilcilerinden oluşturulacak bir heyet Suriye'de görevlendirilerek, yapılan inşaatın geçici kabulü sağlanacak, geçici kabulün yapıldığı tarihten itibaren bir yılı aşmayacak bir sürenin sonunda tekrar bir heyet görevlendirilerek, kesin kabul işlemi yapılacaktır.

Madde 17:

"Ana Tutanak"ın 11 inci maddesi ve Eki "Teknik Protokol"ün 2'nci maddesi hükümleri uyarınca, Süleyman Şah Türbesi arazisinin dış sınırlarını belirlemek üzere 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında Türkiye ve Suriye Teknik heyetlerince ortaklaşa gerçekleştirilen sınır belirleme çalışmaları sonucunda hazırlanarak, iki ülke heyetlerince 13 Mayıs 2004 tarihinde imzalanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Olarak Türkiye-Suriye Heyetleri Arasında Yapılan Toplantı Tutanağı" ve bu Tutanağın Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge" işbu Uygulama Protokolünün ayrılmaz bir parçasını oluşturacaktır.

Madde 18:

Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi kapsamında inşa edilecek tesislerin (13 adet sınır noktası için yapılacak özel sütunların ve duvar dışında inşa edilecek hayrat çeşmesinin bir bölümü ile Türbe arazisini çevreleyen çalışma platformu içerisinde doğal zemin seviyesinde bulunan fore kazık başlık betonlarının 20 cm'lik bölümü hariç) dış sınırları, "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge"de 13 adet Sınır Noktası için belirtilen koordinatlarla çevrelenen alanın dışına taşmayacaktır. Türbe arazisi sınırlarını temsil eden sınır noktalarının yerlerini belirgin hale getirmek amacıyla, müteahhit firma tarafından, bu sınır noktalarının bulunduğu yerlere, merkezleri bu noktalar olacak şekilde, uygun ebatta sütunlar inşa edilecek ve üzerlerine plaketer yerleştirilecektir. Söz konusu plaketer 10 cm çaplı daire şeklinde ve pirinçten imal edilmiş olacak, üzerinde "Süleyman Şah Türbe Arazisi Sınır Noktası" yazısı ve nokta numarası ile merkezinde çizgileri 2 cm ve çizgi kalınlığı 2 mm olan (+) işareti bulunacaktır.

Madde 19:

Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi'nin uygulanması sırasında Türbe sınır noktalarının aplikasyonu amacıyla, aşağıda belirtilen dönemlerde Türkiye ve Suriye teknik heyetleri arasında ortak teknik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

a) *İşbu Uygulama Protokolü'nün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en kısa sürede, taraflar arasında 13 Mayıs 2004 tarihinde Halep'te imzalanan Toplantı Tutanağı ile bu Tutanak Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge" uyarınca, Türbe arazisinin kesin sınırlarını temsil edecek ve tüm inşaat çalışmaları sırasında esas alınacak kalıcı sınır işaretlerini oluşturmak üzere, 13 ayrı sınır noktasının aplikasyonu için jeodezik kontrol ölçüleri, aplikasyon ve röperleme çalışmaları gerçekleştirilecektir. Bu çalışmaları takiben, fiili inşaat çalışmalarının başlatılabilmesi için Türk tarafı olarak, müteahhit firmaya yer teslimi yapılacaktır.*

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015*

b) Müteahhit firmanın yapacağı çalışmalar sırasında, belirlenen koordinatlara göre sapmaların olmaması amacıyla, her iki tarafın koordinatörleri arasında işbirliği ile belirlenecek aşamalarda, bölgede müşterek jeodezik kontrol çalışmaları yapılacaktır.

c) Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi kapsamındaki inşaatların tamamlanmasından sonra, her iki ülke teknik heyetlerinin birlikte yürüteceği çalışmalarla, inşaatların, 13 Mayıs 2004 tarihli Toplantı Tutanağı ile bu tutanak Ek'indeki "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge"de belirtilen sınır nokta koordinatlarına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği kontrol edilecek ve inşa edilen sütunlar üzerine sınır noktalarının koordinatlarına karşılık gelen yerlere Madde 18'de sözü edilen metal plakeler yerleştirilecektir.

d) Yukarıda a, b ve c fıkralarında belirtilen ortak teknik çalışmalarda kullanılacak ölçü aletleri her iki tarafça bölgeye getirilecektir.

e) İnşaat çalışmaları sırasında ihtiyaç olması durumunda, her iki tarafın koordinatörleri arasında yapılacak işbirliği çerçevesinde, müteahhit firma tarafından bölgede ilave noktalarda ölçmeler yapılabilecektir.

Madde 20:

Bu Uygulama Protokolü, tarafların, konuyla ilgili iç hukuk işlemlerinin tamamlandığına ilişkin birbirlerine iletecekleri en son bildirim yapıldığı tarihten itibaren yürürlüğe girecektir.

Madde 21:

Bu Uygulama Protokolü'nün taraflarını temsilen aşağıda adları bulunanlar, her biri kendi Hükümetlerince usulüne uygun olarak yetkili kılınmışlar ve bu Uygulama Protokolü'nü imzalamışlardır.

Madde 22:

İşbu Uygulama Protokolü, 25 Ağustos 2006 tarihinde Ankara'da Türkçe ve Arapça dillerinde ve her metin aynı derecede geçerli olmak üzere, ikişer orijinal nüsha olarak düzenlenmiştir. 15 Mart 2007 tarihinde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in imzasıyla Resmi Gazetede "25 Ağustos 2006 tarihinde Ankara'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki ekli "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Uygulama Protokolü" ile 13 Mayıs 2004 tarihinde Halep'te imzalanan ilişik "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Olarak Türkiye ve Suriye Heyetleri Arasında Yapılan Toplantının Tutanağı", eki "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge" ve lahikalarının onaylanması Dışişleri Bakanlığı'nın 2/11/2006 tarihli ve HUMŞ/402802 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanununun 3. ve 5. maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 8/2/2007 tarihinde kararlaştırılmıştır³⁸."

Bahsi geçen Tahkimat Projesi Antlaşması, milletler arası bir antlaşma statüsünde düzenlenmiştir. Bu antlaşma ile artık Süleyman Şah Türbesi ile ilgili herhangi bir belirsizlik kalmamıştı. Türbenin sınırları, haritadaki yeri ve diğer tüm detaylar yapılan uluslararası antlaşma ile karşılıklı olarak kabul edilmiştir. Yıllardır sürüncemede olan birçok mesele böylelikle halledilmiştir.

Orman ve Su İşleri Bakanı Prof. Dr. Veysel Eroğlu son tahkimat projesinin hazırlanmasında önemli ölçüde emek sarf etmiş birisi olarak Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü yaptığı dönemde türbenin sular altında kalmaması ve yerinde muhafazası için çaba harcamış, bakanlığı döneminde de bu işi bizzat takip ederek yapılan çalışmaları yerinde görmek için türbeyi

³⁸ Resmî Gazete, Sayı: 26463, 15 Mart 2007 Perşembe.

sık sık ziyaret etmişti. Proje kapsamında Veysel Eroğlu, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak uyarınca çalışmalara başlanması ile beraber türbenin Karakozak bölgesindeki yerinde kalması ve Teşrin Barajı sularının türbeye zarar vermemesi için türbenin çevresindeki duvarların altına 11,5 metre boylarında 880 adet fore kazık ve geçirimsiz tabaka koyulduğunu açıklamıştır³⁹.

Ayrıca tahkimatla birlikte türbenin çevresine beton duvar örülerek türbe taşlarla kaplanmış ve buraya iki bayrak direği dikilmiş, mevcut karakol binası yıkılarak ihtiyaçlara cevap verecek modern bir karakol binası inşa edilmiş, çevre düzeni için de Orman Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye’den ağaçlar ve hazır çim getirilerek türbe gurur duyulacak hale getirilmiştir (Süleyman Şah, 2012, s.34-35).

Türk askerinin içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanması amacıyla türbe bahçesine yapılan mini bir pompa istasyonu ile baraj gölünden santrifüj pompa vasıtasıyla su çekilmiştir. Çekilen bu su ile hem bahçenin otomatik olarak sulanması sağlanmış hem de türbe bölgesinde Türk askerinin içme ve kullanma suyu ihtiyacı tamamen karşılanır hale getirilmiştir. Karakoldan çıkan atık suların Fırat Nehrini kirletmemesi için de karakol binasının arka bölümünde arıtma sistemi kurulmuş, böylelikle atık su arıtıldıktan sonra Fırat Nehrine tahliye edilmiştir⁴⁰.

4.2- Tezkere Tartışması ve Şah Fırat Operasyonu

2 Ekim 2014 Perşembe günü başlayan “Başbakanlığın, Türkiye’nin ulusal güvenliğine yönelik terör tehdidi ve her türlü güvenlik riskine karşı uluslararası hukuk çerçevesinde gerekli her türlü tedbiri almak, Irak ve Suriye’deki tüm terörist örgütlerden ülkemize yönelebilecek saldırıları bertaraf etmek ve kitlesel göç gibi diğer muhtemel risklere karşı güvenliğinin idame ettirilmesini sağlamak için hudut, şümul, miktar ve zamanı hükûmetçe takdir ve tayin olunacak şekilde, gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine, yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına ve bu kuvvetlerin hükûmetin belirleyeceği esaslara göre kullanılması ile hükûmet tarafından belirlenecek esaslara göre gerekli düzenlemelerin yapılmasına Anayasa’nın 92’nci maddesi uyarınca bir yıl süreyle izin verilmesine dair tezkeresi” görüşmeleri için Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu 30 Eylül 2014 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne gönderdiği yazıda;

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye’nin güney kara sınırları boyunca ulusal güvenliğimize dönük risk ve tehditler, son dönemde yaşanan gelişmeler neticesinde ciddi biçimde artmıştır. Irak’ın kuzey bölgesinde silahlı PKK terör unsurları varlığını sürdürmektedir. Öte yandan, Suriye ve Irak’ta diğer terör unsurlarının sayısı ve ortaya koydukları tehditte de önemli artış gözlenmektedir. Nitekim, bu nedenle, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2170 (2014) ve 2178 (2014) sayılı kararlarıyla Irak ve Suriye’nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını teyit etmiş, bu ülkelerdeki terör faaliyetlerini kanamış, IŞİD ve benzeri terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı Birleşmiş Milletler üyesi tüm ülkelere 1373 (2001) sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı ve uluslararası hukuk çerçevesindeki sorumluluklarına uygun şekilde gerekli tedbirleri alma çağrısında bulunmuştur. Bütün bu faktörler göz önüne alındığında, daha önce ilk olarak 2007 yılında çıkan ve 6 defa uzatılan Irak tezkeresi ve 2012 yılında çıkan ve 1 defa uzatılan Suriye tezkeresini zaruri hale getiren risklerin devam etmesi ve yeni unsurların da devreye girmiş olması dolayısıyla Irak ve Suriye’deki güvenlik boşluğundan kaynaklanan tehdit ve tehlikelere karşı ilave tedbirler almamız ulusal güvenliğimizin gereği olduğu kadar uluslararası hukuktan kaynaklanan bir yükümlülüğümüz

³⁹http://www.veyseleroglu.com.tr/haber_detay.asp?haberID=1789, 24 Ocak 2015, 16:00.

⁴⁰http://www.veyseleroglu.com.tr/haber_detay.asp?haberID=1789, 24 Ocak 2015, 16:00.

hâline de gelmiştir. Komşumuz Irak'ın toprak bütünlüğünün, millî birliğinin ve istikrarının korunmasına büyük önem atfeden Türkiye, terör gruplarının Irak'taki mevcudiyetine ve bunun doğurduğu tehditlere karşı askerî, siyasi ve diplomatik tedbir ve girişimlerini artırarak sürdürmek durumundadır. Diğer taraftan, Suriye'de rejimin, dördüncü yılına giren şiddet politikalarının insani, bölgesel güvenlik ve istikrar bakımından yol açtığı risk ve tehditler artmaktadır. Rejim, sivillere yönelik saldırılarını ayırım gözetmeksizin ve her türlü ağır silaha başvurmakta beis görmeksizin sürdürmektedir. Ayrıca, meşruiyetten yoksun iktidarını idame ettirebilmek amacıyla terör gruplarına destek vermekte, etnik ve mezhepsel aidiyetleri istismar etmek suretiyle toplumsal farklılıkları fiilî çatışmaya dönüştürmeyi hedefleyen bir siyaset izlemektedir. Suriye rejiminin özellikle ülkemize yakın bölgelerde faaliyette bulunmalarını teşvik ettiği terör gruplarının, nüfuz arayışları çerçevesinde gerçekleştirdikleri eylemlerin neden olduğu güvenlik bunalımı derinleşmiştir. Esad rejiminin desteği ve iş birliği sayesinde Suriye'deki faaliyetleri için uygun zemin bulan söz konusu terörist gruplar eylemlerini Irak'a da taşıyarak bu ülkeyi kaos ortamına ve istikrarsızlığa sürüklemiştir. Dolayısıyla, Suriye rejimi kaynaklı tehditlerin kapsamı terör tehlikesiyle birlikte genişleşmiş, bölgesel ve uluslararası barış, güvenlik ve istikrara yönelik ciddi bir tehdit hâline gelmiştir. Türkiye, anılan risk ve tehditleri artan oranda ve en fazla hisseden bölge ülkesidir. Bu çerçevede Türkiye'nin bu risk ve tehditlere karşı kayıtsız kalması beklenemez. Bugüne kadar Suriye kaynaklı saldırılarda çok sayıda vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Rejimin şiddet politikası ile terörist unsurların baskısı arasında sıkışan sivil halkın güvenli bir sığınak arayışı çerçevesinde ülkemize yönelme istidadı devam etmektedir. Suriye'deki çatışma ortamının seyrine bağlı olarak göç hareketinin kapsamının genişleyerek kitlesel boyuta ulaşması ihtimal dâhilindedir. Suriye rejiminin, balistik füzeler dâhil olmak üzere, ağır silahlarla yapmakta olduğu saldırıların yol açtığı tahribat ağırlaşmakta, ülkemizi hedef alan saldırgan politikaları sürmektedir. Rejim, elinde bulundurduğu kimyasal silah stokları ve üretim tesislerinin imha sürecini 2118 (2013) sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı'na uygun şekilde sonuçlandırmamıştır. Buna ilaveten, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü bünyesindeki Veri Toplama Misyonu tarafından hazırlanan raporda Suriye'de klor gazının sistematik biçimde ve müteaddit defalar kullanıldığı tespit edilmiştir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Bağımsız Suriye Araştırma Komisyonunun raporunda da rejimin saldırılarında klor gazına başvurduğunu kayda geçirmesi, bunun yanında rejimin 200 binden fazla insanı konvansiyonel silahlarla öldürmüş olması ülkemizin ulusal çıkarlarına yönelik tehdit düzeyini göstermektedir. Öte yandan, uluslararası hukuk uyarınca Türk toprağı kabul edilen Süleyman Şah Saygı Karakoluna dönük güvenlik riski de artmıştır. Yukarıda belirtilen tüm gelişmeler, Türkiye'nin rejimin ve terör gruplarının gerçekleştirebileceği her türlü saldırıdan, ayrıca Suriye'deki belirsizlik ve kaos ortamından en fazla etkilenebilecek ülke konumunda olduğunu teyit etmektedir. Bu çerçevede, ulusal güvenliğimizi tehlikeye atabilecek her türlü tehdide ve eyleme karşı, uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarımız doğrultusunda gerekli önlemlerin tespiti ve uygulanması önem taşımaktadır. Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik terör tehdidi ve her türlü güvenlik riskine karşı uluslararası hukuk çerçevesinde gerekli her türlü tedbiri almak, Irak ve Suriye'deki tüm terörist örgütlerden ülkemize yönelebilecek saldırıları bertaraf etmek ve kitlesel göç gibi diğer muhtemel risklere karşı güvenliğinin idame ettirilmesini sağlamak, kriz süresince ve sonrasında hasıl olabilecek gelişmeler istikametinde Türkiye'nin yüksek menfaatlerini etkili bir şekilde korumak ve kollamak, gelişmelerin seyrine göre ileride telafisi güç bir durumla karşılaşmamak için süratli ve dinamik bir politika izlenmesine yardımcı olmak üzere, hudut, şümul, miktar ve zamanı Hükûmetçe takdir ve tayin olunacak şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, gerektiği takdirde sınır ötesi harekât ve müdahalede bulunmak üzere yabancı ülkelere gönderilmesi ve aynı amaçlara yönelik olmak üzere yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması, bu kuvvetlerin Hükûmetin belirleyeceği esaslara göre kullanılması ile risk ve tehditlerin giderilmesi için her türlü tedbirin alınması ve bunlara imkân sağlayacak düzenlemelerin Hükûmet tarafından belirlenecek

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

esaslara göre yapılması için, Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca bir yıl süreyle izin verilmesini arz ederim.

Ahmet Davutoğlu Başbakan⁴¹.” demektedir.

Burada Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, Süleyman Şah Türbesi'nin risk altında bulunduğunu ve türbenin güvenliğinin sağlanması açısından tezkerenin çıkarılmasının hayati derecede önemli olduğunu belirtmektedir. Başbakana göre Süleyman Şah Türbesi Türkiye'deki herhangi bir vatan toprağından ayrılamayacak bir toprak parçasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu vatan toprağı için gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

Tezkerenin görüşmeleri esnasında birçok kez bu konu ile ilgili eleştiriler ve tartışmalar olmuştur. Örneğin bu çerçevede Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi, tezkerede Süleyman Şah Türbesi'nin risk altında olduğunun yazılmasını ve tezkere için buraya atıf yapılmasını eleştirmiştir. Hamzaçebi, “Orası, Türkiye Cumhuriyeti toprağıdır. Oraya bir saldırı vukuunda hiç tezkereye gerek yok, Türk Silahlı Kuvvetleri gider, oraya müdahale eder. Genelkurmay Başkanı Sayın Necdet Özel bugün bunu söyledi.” demiştir. Hamzaçebi ayrıca, aynı zamanda “Anayasa'nın 92. maddesi uluslararası meşruiyeti arar. Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla bir başka ülkeye asker gönderilmesi mümkündür. Milletlerarası hukukun meşru saydığı hâller sınırlıdır. Birincisi: Ya ülkeye bir saldırı söz konusudur. Bu durumda, o ülkenin meşru müdafaa hakkı vardı ki burada Meclis kararına gerek yoktur. Biraz önce, Süleyman Şah Karakolu'na yapılan saldırıyı buna örnek olarak verdim. Oraya yapılacak bir saldırı olması hâlinde, Meclis kararı olmaksızın Türk Silahlı Kuvvetleri buna doğrudan cevap verme, müdahale etme imkânına sahiptir. Bir kere, tezkerede böyle bir gerekçe olmasını ben doğru bulmuyorum yani bu, gerçekçi bir şey değil. Milletlerarası hukukun meşru saydığı ikinci hâl: Barışa ve güvenliğe yönelik bir tehdit olması hâlinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı olmalı. Barışa ve güvenliğe yönelik bir tehdit var ise bu durumda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla elbette müdahale etme imkânı, kuvvet kullanma imkânı mevcuttur. Bizim Anayasamız “savaş” der ama uluslararası hukuk artık “savaş” kavramı üzerine inşa edilmiyor. Birleşmiş Milletlerin kurulmasından bu yana, Birleşmiş Milletler “Ülkelerin savaş yetkisi vardır.” demiyor, “Kuvvet kullanma yetkisi vardır.” diyor. Bunun da şartları bellidir⁴².” diyerek eleştirilerini dile getirmiştir.

Millî Savunma Bakanı İsmet Yılmaz tezkere hakkındaki konuşmasında; “İŞİD hâlihazırda Türkiye-Suriye sınırındaki üç sınır kapısının Suriye tarafında kontrolünü elinde bulundurmaktadır. İŞİD'in Türkiye-Suriye sınırına 37 kilometre mesafede bulunan Süleyman Şah Saygı Karakolu bölgesindeki mevcudiyeti ulusal güvenliğimize yönelik apaçık bir risk, apaçık bir tehdit oluşturmaktadır. Türk ana vatanının ayrılmaz bir parçası olan Süleyman Şah Saygı Karakolu'nu korumak devletimizin asli vazifesidir. Türkiye Cumhuriyeti bu sorumluluğunun gereğini yerine getirme konusunda hiçbir tereddüt göstermeyecektir⁴³” ifadelerini kullanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Adana Milletvekili Osman Faruk Loğoğlu Süleyman Şah Türbesi'ndeki güvenlik riskinin tezkereye gerekçe yapılmasını eleştirerek, “Süleyman Şah Türbesi'ne yönelik herhangi bir saldırıda Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51. maddesinde öngörülen meşru savunma hakkı çerçevesinde Türkiye bir tezkereye ihtiyaç olmadan, olsa bile dakikalar içinde bu Meclisten çıkacak olan bir yetkiyle Birleşmiş Milletlere bilgi vererek gereken karşılığı verir ve toprağını savunur.” Ayrıca, ‘Bir müttefike yapılan saldırı bütün müttefiklere yapılan bir

⁴¹ Meclisteki tezkere tartışmaları için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 2'nci Birleşim, 2 Ekim 2014, s. 22-26.

⁴² TBMM, Tutanak Dergisi, 2 inci Birleşim , 2 Ekim 2014, s. 22-26.

⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, 2 inci Birleşim , 2 Ekim 2014, s. 22-26.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

saldırı olarak kabul edilir.' diyen NATO Antlaşması'nın 5. maddesi de bu kapsamda işletilir⁴⁴." demiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi Ankara Milletvekili Emrullah İşler ise, "İŞİD'in Türkiye-Suriye sınırına 37 kilometre mesafede bulunan Süleyman Şah Saygı Karakolu bölgesindeki mevcudiyeti yalnızca karakolun değil, karakolda bulunan askerî personelimizin güvenliği bağlamında da kaygılarımızı artırmaktadır. Türk ana vatanının ayrılmaz bir parçası olan Süleyman Şah Saygı Karakolu'nu korumak Türk Hükümeti'nin asli görevidir. Türkiye bu sorumluluğunun gereğini yerine getirmek konusunda hiçbir tereddüt göstermeyecektir⁴⁵." demiştir.

Mecliste yapılan oylama ile bahsi geçen tezkere, 98 ret oyuna karşılık 298 oyla kabul edilmiştir.

21 Şubat 2015 tarihi akşamında 18.30 sularında başlayan ve 22 Şubat 2015 saat 10.12 sularında son bulan Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından hazırlanan stratejik, operatif ve taktik seviyede yapılan çok yönlü ve derinlikli harekât planlaması ile hava ve kara unsurlarının birlikte gerçekleştirdiği bir operasyonla Süleyman Şah Türbesi'nin yeri değiştirilmiştir. Şah Fırat Operasyonu olarak isimlendirilen harekâta 9 tank, 57 zırhlı araç, 100 araç ve 572 personel katılmıştır. 21 Şubat 2015 tarihi saat 21.00'de eş zamanlı olarak iki operasyon birden başlatılmıştır. Bu birliklerimiz 22 Şubat 00.30 sularında Süleyman Şah Saygı Karakolu'na ulaşmıştır. Yine saat 21.02'de başka bir tank birliğimiz Eşme civarında yine Suriye topraklarına girerek yakın bir mekanda Süleyman Şah'ın yeni kutsal mekânının tanzimini ve nakli kubûrun gerçekleştirilmesini teminen gerekli toprak parçasını kontrol altına almıştır. Süleyman Şah'ın naaşı ile diğer iki kabir geçici olarak Suriye'de bulunan Eşme köyü sınırları içinde kalan ve güvenlik güçlerimizce koruma altına alınan bu bölgeye taşınmıştır. Başarı ile tamamlanan Şah Fırat Operasyonunda görevli olan Astsubay Halit Avcı operasyon sırasında meydana gelen elim bir kaza sonucunda şehit olmuştur⁴⁶.

Şah Fırat Operasyonu olarak tanımlanan bu harekât, Türkiye'de devlet kanadında ve siyasi çevrelerde büyük bir yankı uyandırmıştır. Hükümet kanadı Karakozak'taki artan terör tehdidi gerekçesiyle ve Suriye'deki iç savaş koşullarının giderek ağırlaşması gerçeğini de dikkate alarak Süleyman Şah Türbesi'nin daha güvenli bir bölge olan Türkiye sınırının hemen bitişiğinde bulunan Suriye Eşmesi'ne taşınması olayının tamamen akılcı, stratejik ve taktik bir operasyon ile açıklanması gerektiğini vurgulamıştır. Mecliste bu yönde Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz'ın ve hükümet adına hükümet temsilcisi Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Milletvekili Şirin Ünal'ın ayrıntılı açıklamaları olmuştur. Aynı minvalde Dışişleri Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı makamları tarafından Şah Fırat Operasyonu'nu teyit ve tasvip edici beyanatlarda bulunulmuştur.

Diğer yandan Türkiye'de muhalefet kanadı hükümetin bu eylemini sert bir şekilde tenkit etmiştir. Bu kapsamda ana muhalefet partisi(CHP) lideri Kemal Kılıçdaroğlu yaptığı açıklamada, bu operasyonun tehdit ve tehlikeler karşısında durmak yerine bir kaçışın ifadesi olduğunu belirterek bunun başarı diye sunulmaya çalışılan bir danışıklı dövüş anlamına geldiğini açıklamıştır. Diğer yandan muhalefet partisi(MHP) lideri Dr. Devlet Bahçeli ise bu operasyonu, Türk milletinin mukaddes bir vatan parçası olan Süleyman Şah Türbesi'nin ve Saygı Karakolu'nun terk edilmesi ve yüz üstü bırakılması olarak değerlendirmiştir⁴⁷.

Sonuç

Süleyman Şah Türbesi, Saygı Karakolu ve bu yapıların etrafındaki önce 8797 metrekarelik sonra da yaklaşık 10.000 metrekarelik arazi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendi sınırları

⁴⁴TBMM Tutanak Dergisi, 2 inci Birleşim, 2 Ekim 2014, s. 22-26.

⁴⁵TBMM Tutanak Dergisi, 2. Birleşim, 2 Ekim 2014, s. 22-26.

⁴⁶ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=37904.

⁴⁷ <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1045896-sah-degil-mat-operasyonu>

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

dışındaki tek toprak parçasıdır. Uluslararası hukuka göre bu toprak parçası Türkiye'nin Suriye sınırları içerisindeki bir eksklavye olarak değerlendirilmelidir. Süleyman Şah'ın kabri asırlarca bir 'Türk Mezarı' olarak anılmış ve Milli Mücadele sürecinde Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması'nın 9. Maddesine istinaden yeni Türk devletinin bir toprağı olarak kabul edilmiştir. Bu durum daha sonra başta Lozan Antlaşması olmak üzere Türkiye ile Fransa ve Suriye Arap Cumhuriyeti arasında yapılan ikili antlaşmalar çerçevesinde de meşruiyetini sürdürmüştür.

Cumhuriyet döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin bakımı, onarımı ve korunması meselesi bir devlet politikası ekseninde değerlendirilmiştir. Ancak zaman zaman Süleyman Şah Türbesi'nin fiziki koşulları ve türbeyi koruyan askerlerin ihtiyaçlarının temini noktasında çeşitli sorunların yaşandığı da gözlenmiştir.

1925'te çıkarılan 677 sayılı kanunla Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması ile birlikte Süleyman Şah Türbesi de 1926'da Maarif Vekaleti'ne bağlanmıştır. Bu kanun çerçevesinde buranın temizliği, bakımı vb. işlerle ilgilenen türbedarın devletten aldığı ücret kesilmiştir. Türbedar bu konuyla ilgili Dahiliye ve Maarif Vekaletleri nezdinde çeşitli girişimlerde bulunsa da Maarif Vekaleti, Evkaf Umum Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Riyaseti arasındaki yazışmalardan bir sonuç alamamıştır. Ancak türbenin 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Urfa'dan her ayın ilk haftasında buraya nakledilen askerler tarafından korunmaya devam edildiği gözlenmiştir. 1943'te Şükrü Saraçoğlu'nun başbakanlığı döneminde Süleyman Şah Türbesi'ne muhafız ve eski eserler uzmanı olarak personel görevlendirilmek istenmiş; ancak kadro teşkilatının uygunsuzluğu nedeniyle bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu dönemdeki çabalar sonucunda ana ihtisaslar üzerinde kadro teşkili oluşturulmuş ve müzeler kadrosuna bir muhafız ve bir de minyatür uzmanı eklenerek alanında uzman yirmi gencin istihdamı sağlanmış ve halen kadrolu olan memurların da maaşlarına zam yapılmıştır. Ne var ki bu süreçte de Süleyman Şah Türbesi'nin bakımı için buraya bir personel istihdamı sağlanmamıştır. Türbenin 1930'lu ve 1940'lı yıllardaki fiziki koşulları, bakımı ve onarımı ile ilgili önemli ölçüde bir eksikliğin olduğu, ünlü edebiyatçı Refik Halit Karay'ın anılarından ve 1946'da Mecliste bu yönde bir açıklamada bulunan Antalya Milletvekili Hikmet Turan Dağlıoğlu'nun beyanatından anlaşılmaktadır. Hükümet bir önlem olarak 1947 yılı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinde Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ödeneği kapsamında Süleyman Şah Türbesi'nin onarımına da bir pay ayırmıştır. Ancak bu dönemde bir onarımda bulunulmamış olacak ki 1949 yılında acele olarak onarılması gerekli diğer anıtlar listesinde Süleyman Şah Türbesi de yer almıştır. 1949'da İçişleri Bakanlığı tarafından Süleyman Şah Türbesi'ni koruyan askerlerin maaşlarının artırılması yönündeki isteğe Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzalı çıkarılan Bakanlar Kurulu kararında türbe karakolunda görev yapan bir astsubay, bir onbaşı ve sekiz erin tayın istihkakının 50 liraya çıkarılması hükme bağlanmıştır. 1950 yılında ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili yazısına istinaden Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzalı diğer bir belgede Urfa Ca'ber Kale'deki Süleyman Şah Türbesi dahil 19 adet Türk büyüklerine ait türbenin yeniden halka açılmasına karar verilmiştir. Demokrat Parti iktidarının başlarında Konya Milletvekili Saffet Gürol Suriye, Lübnan ve Ürdün'e gerçekleştirdiği gezinin ardından Mecliste Başbakan Adnan Menderes'e bir brifing vermiş, Menderes de Gürol'dan aktardığı konuları bir rapor haline getirmesini ve başbakanlığa göndermesini istemiştir. Gürol raporunda Süleyman Şah Türbesi'nin bakıma ve onarıma ihtiyaç duymasından, türbedar olarak türbede duran kişinin bilgisizliğine, buradaki askerlerin çektikleri sıkıntılara ve nelere ihtiyaç duyduklarına dair ayrıntılı bir rapor hazırlayarak bunu başbakanlığa teslim etmiştir. Bu raporla ilgili başbakanlık Dışişleri Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı'na gerekli talimatları vermiş ve sonuçta bahsi geçen bakanlıkların Şam'daki Türk elçiliği ve ataşemiliterliği ile yaptıkları görüşmeler neticesinde ataşemiliterlik, türbenin bakıma muhtaç olduğunu bildirmiş ve 13 maddelik bir istek pusulası göndermiştir. Dışişleri Bakanlığı bu konuyla ilgili başbakanlığa gönderdiği cevapta Saffet Gürol'un tespitlerinin

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

ataşemiliterliğin 13 maddelik raporunda yer aldığını ve bu konuyla Milli Savunma Bakanlığı'nın ilgili olduğunu belirtmiştir.

1956'da Türkiye ile Suriye heyetleri arasında Halep'te yapılan üst seviyede bir toplantıda düzenlenen tutanağın 13. ve 14. maddelerinde türbe için gönderilecek ihtiram kitasının her ayın yedisinde değiştirilmesi kabul edilmiştir.

Süleyman Şah Türbesi Ca'ber Kalesi içerisindeki eski yerinden 1921 Ankara Antlaşması şartları gözetilerek Türkiye ile Fransız mandasındaki Suriye yönetimleri arasındaki görüşmeler sonucunda Ca'ber Kalesi önlerindeki ikinci yerine 1939 yılında taşınmıştı. Ancak Suriye yönetimi bu bölgede Fırat Nehri üzerinde 1966 yılında başladığı Tabka Barajı inşaatını 1973'te belirli bir noktaya getirmiş ve bahsi geçen baraj suyla dolmaya başlamıştı. Bu durum karşısında Türk tarafı ile Suriye yönetimi arasında geçici bir diplomatik kriz yaşansa da sonunda iki taraf uluslararası hukuk çerçevesinde bir anlaşmaya varmış ve türbe ile karakol 1975'te Fırat'ın doğu yakasındaki Akçakale'ye 10 km, Şanlıurfa'ya ise 30 km. mesafedeki Halep'e bağlı Karakozak köyüne nakledilmişti. Suriye daha sonra Halep'in 90 km. doğusunda ve Fırat Nehri üzerinde bir baraj inşasına daha başlamıştır. Yüksekliği 40 metre olan Teşrin Barajı'nın yapımına 1991'de başlanmış ve baraj 1999'da tamamlanmıştır. Yine Tabka Baraj inşaatı sürecinde olduğu gibi Teşrin Barajı'nın yapımı sonrasında da Suriye uluslararası antlaşmalara ve hukuka göre tamamen Türkiye'nin bir eksklavı olan Süleyman Şah Türbesi'nin Karakozak bölgesinden taşınmasını istemiştir. Mecliste Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in cevaplaması için Sivas milletvekili Mehmet Ceylan çeşitli sorular yöneltmiştir. Bu sorularda Mehmet Ceylan, 1999'da yapımı tamamlanan ve su toplamaya başlayan Teşrin Barajı'nın türbeyi nasıl etkileyeceği konusunun ve buna karşı hükümetin aldığı önlemlerin açıklanmasını istemiştir. Milletvekili Mehmet Ceylan'ın sorusuna cevaben Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Süleyman Şah Türbesi'nin Teşrin Barajı'nın suları tarafından tehdit edilmesi konusunun bakanlıkça yakından izlenmekte olduğunu ve ilgili kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlandığını belirtmiştir. Ancak Suriye makamlarının Karakozak'taki türbenin Suriye yönetiminin belirttiği yeni bir yere taşınması konusundaki ısrarı üzerine Türkiye'yi temsilen oluşturulan bir heyet, 1999'da Halep'te Suriyeli yetkililerle durumu müzakere etmiştir. Türk heyeti barajdaki suyun yükselmesinden dolayı türbenin zarar göreceğinden hareketle Suriyeli yetkililerin zamanında bunu hesaba katmayışını eleştirmiştir. Bununla birlikte oluşacak zarar için Suriye'nin finans sağlaması talep edilse de Suriyeli yetkililer bu arazinin ve türbenin Türkiye'ye ait olmasından dolayı böyle bir durumun söz konusu olamayacağını beyan etmişlerdir. 2000 yılında taraflar Halep'te tekrar bir araya gelmişler ve Türk tarafı türbenin yerinde kalacağı tezinden hareketle yükselen baraj sularından türbenin etkilenmemesi için tasarlanan bir tahkimat projesinin teknik detaylarını Suriyeli yetkililere anlatmıştır. Suriyeli yetkililer türbenin tarihi öneminin farkında olduklarını kendi enerji yatırımlarını sekteye uğratmayacak şekilde böyle bir projenin gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Bunun üzerine Türk Hükümeti konuyla ilgili Kültür Bakanlığı'nı yetkilendirmiş ve bu çerçevede yapılan toplantılar sonucunda Devlet Su İşleri'nin teknik desteği sağlanarak Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi hazırlanmış, Türk ve Suriyeli temsilciler 22 Ocak 2003'te bir araya gelerek Tahkimat Projesi Tutanağını imzalamıştır. Bu proje ile Süleyman Şah Türbesi'nin ve Saygı Karakolu'nun yükselen baraj sularından etkilenmesi önlenmiş ve türbe 2015'e değin Karakozak bölgesinde kalmıştır.

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş koşullarının ağırlaşması, Süleyman Şah Türbesi'nin bulunduğu Karakozak bölgesindeki silahlı terör gruplarının tehdidinin giderek artması gibi durumlar Türkiye'de hükümeti yeni bir önlem almaya itmiştir. Buna göre Süleyman Şah Türbesi'nin yeri daha güvenli bir bölge olduğu ifade edilen Türkiye sınırının hemen bitişiğindeki Suriye Eşmesi'ne 21 Şubat 2015 akşamı saat 18.30'da başlayıp 22 Şubat 2015 sabah saat 10.12'de sona eren kara ve hava destekli 'Şah Fırat Operasyonu' ile taşınmıştır. Bu askeri ve stratejik harekât Türkiye'de muhalefetin büyük bir tepkisine yol açmıştır. Türkiye'de ana muhalefet ve

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

muhalafet liderleri ve temsilcileri peşi sıra yaptıkları açıklamalarda hükümeti sert bir dille eleştirmişlerdir. Muhalefete göre bu harekât, Süleyman Şah Türbesi'nin yüz üstü bırakılması, vatan toprağının terk edilmesi ve büyük bir başarısızlık olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

1. ARŞİV VESİKALARI

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 1.
 BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 4.
 BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 2.
 BCA, 030. 0. 010. 000. 000. 192. 315. 8, 3.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 1.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 6.
 BCA, 030,0. 018. 001. 002. 120. 68. 11.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 7.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 8.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 9.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 5.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 4.
 BCA, 030. 0. 001. 000. 000. 57. 347. 5, 2.

2. RESMÎ YAYINLAR

Düstur, Tertip 3, Cilt 7, Sayfa 13.

Resmî Gazete, Sayı 7487, 19. 04, 1950, Sayfa 18346.

Resmî Gazete, Sayı: 26463, Karar Sayısı: 2007/11699, 15 Mart 2007 Perşembe.

TBMM Zabıt Ceridesi, 24. İnikat, C. XXX, İçtima 4, s. 3.

TBMM Zabıt Ceridesi, 24. İnikat, C. XXX, İçtima 4, s. 6.

TBMM Tutanak Dergisi, 18. Bileşim, Cilt XX, Ankara 25.12.1945, s. 385.

TBMM Tutanak Dergisi, 18. Bileşim, Cilt III, Ankara 18.12.1946, s. 180.

TBMM Tutanak Dergisi, 48. Bileşim, Cilt III, Ankara 21.11.1949, s. 845.

TBMM Zabıt Ceridesi, 5. İnikat, C. V, İçtima 1., s. 816.

TBMM, B : 1 , 01.10. 2000, s. 452-453.

TBMM Soru Önergesi, Sayı: spgm/436-437, 11.08.2000, s. 1-4.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/9 Summer 2015

TBMM, B : 1, 01.10. 2000, s. 452-455.

TBMM, B: 29, 03.12 .2001, s. 130.

TBMM, B: 29, 03.12 .2001, s. 131-132.

TBMM, B: 22, 04.04.2003, Sıra Sayısı: 207, s. 9-10.

TBMM, Tutanak Dergisi, Cilt : 28, Dönem : 22, 8. Birleşim , 16 Ekim 2003.

TBMM, Tutanak Dergisi, 2 inci Birleşim , 2 Ekim 2014, s. 22-26.

3. KİTAPLAR

KARAY, Refik Halit, *Bir İçim Su*, İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi, 1982.

4. MAKALELER

KAYA, Yakup, Görkem Ozan Özalp, “Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin Taşınması Sorunu”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/5 Spring 2015*, p. 245-266.

KOÇAŞ, Sadi, “Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı”, İstanbul: *Resimli Tarih Mecmuası*, Sayı 32, Cilt 3, 1952.

ÖZKAN, Asaf, “Ca'ber Kalesi Ve Türk Mezarı”, Erzurum: *Atatürk Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü.

“Süleyman Şah Türbesi Koruma Altına Alındı”, *Su Dünyası*, sayı 110, Devlet Su İşleri Vakfı Yayını, Eylül 2012.

YUND, Kerim, “Caber Kalesi”, *Hayat Tarih Dergisi*, Yıl 6, Sayı 2, Mart 1970.

5. İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www2.diyaret.gov.tr/InsanKaynaklariGenelMudurlugu/Sayfalar/Tarihce.aspx>
03.01.2015/12:00.

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1045896-sah-degil-mat-operasyonu>, 15. 08. 2015.

https://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_iliskiler.html, 10. 02. 2015.

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=37904.

http://www.veyseleroglu.com.tr/haber_detay.asp?haberID=1789, 24 Ocak 2015, 16: 00.

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015*

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

KAYA, Y., ÖZALP, G.O., (2015). “Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi’nin Korunması / Protection Of The Tomb Of Suleyman Shah In The Republican Period”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/9 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8595>, p. 263-302.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

